הלכה · משנה תורה · מפרשים · מעשה רקח · ספר זמנים

מעשה רקח על הלכות שופר וסוכה ולולב

רבי מסעוד חי רקח

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מעשה רקח על הלכות שופר וסוכה ולולב

רבי מסעוד חי רקח

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מעשה-רקח-על-הלכות-שופר-וסוכה-ולולב/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 8
הלכה ג 8
הלכה ד 9
הלכה ה 9
הלכה ו 12
הלכה ח 14
פרק ב 15
הלכה א 15
הלכה ב 15
הלכה ד 15
הלכה ו 18
הלכה ז 19
הלכה ח 21
הלכה ט 21
הלכה י 21
פרק ג 21
הלכה א 21
הלכה ב 21
הלכה ד 22
הלכה ו 23
הלכה ז 23
הלכה ח 23
הלכה ט 23
הלכה י 23
הלכה יא 23
הלכה יב 24
הלכה יג 24
פרק ד 24
הלכה א 24
הלכה ב 24
הלכה ג 24
הלכה ד 25
הלכה ה 25
הלכה ו 25
הלכה ז 26
הלכה ח 26
הלכה י 26
הלכה יא 26
הלכה יב 27
הלכה יג 28
הלכה יד 28
הלכה טז 28
פרק ה 28
הלכה א 28
הלכה ב 28
הלכה ג 29
הלכה ד 30
הלכה ה 30
הלכה ו 30
הלכה ז 30
הלכה ח 31
הלכה ט 31
הלכה י 31
הלכה יא 31
הלכה יב 32
הלכה יג 33
הלכה טו 33
הלכה טז 33
הלכה יז 34
הלכה יח 35

הלכה יט 35
הלכה כ 35
הלכה כא 35
הלכה כג 35
הלכה כה 35
פרק ו 36
הלכה א 36
הלכה ג 36
הלכה ה 36
הלכה ו 36
הלכה ז 37
הלכה ט 37
הלכה י 37
הלכה יא 37
הלכה יג 37
הלכה טו 37
הלכה טז 37
פרק ז 38
הלכה א 38
הלכה ג 38
הלכה ד 38
הלכה ה 38
הלכה ו 38
הלכה ז 38
הלכה ט 42
הלכה יג 43
הלכה כא 43
הלכה כב 43
הלכה כד 44
הלכה כה 44
הלכה כז 44
פרק ח 44
הלכה א 44
הלכה ב 44
הלכה ג 45
הלכה ד 45
הלכה ה 45
הלכה ו 46
הלכה ז 46
הלכה ח 47
הלכה ט 47
הלכה י 48
הלכה יא 48
הלכה יב 48
הלכה יג 48

פרק א

הלכה א

ושופר שתוקעים וכו'. פרק ראוהו בי"ד דף כ"ו כל השופרות כשרים חוץ משל פרה וכו' אמר ר' יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן וכו' שופר של ר"ה של יעל פשוט וכו' שוה יובל לר"ה וכו' ר' יהודה אומר בר"ה תוקעים בשל זכרים וביובל בשל יעלים ובגמרא אמר רבי לוי מצוה של ר"ה ויוה"כ בכפופים ושל כל השנה בפשוטים והתנן שופר של ר"ה של יעל פשוט הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' יהודה אומר בר"ה היו תוקעין בשל זכרים כפופים וביובלות בשל יעלים ולימא הלכתא כר"י אי אמר הלכה כר"י הו"א אפי' ביובל נמי כר"י סבירא ליה קמ"ל במאי קמפלגי מר סבר בר"ה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי וביוה"כ כמה דפשיט וכו' ומר סבר בר"ה כמה דפשיט איניש וכו' וביוה"כ כמה (דפשיט) [דכייף] וכו' ע"כ. ואיכא למידק בהך דרבי לוי דקאמר בשל כל השנה בפשוטים דנראה דהוי דלא כמאן דבשל כל השנה לא פליגי ת"ק ור"י כמבואר בלישנא דמתניתין וי"ל עם מ"ש רש"י בד"ה כמה דפשיט וכו' ובתעניות דלכנופיא לא איכפת לן עבדינן כפופים להיכירא וכו' ע"כ. משמע דר"ל כיון דשופר בתעניות אינו מצוה אלא רשות דהא והרעותם בחצוצרות כתיב ושופר אינו אלא לכנופיא בעלמא עבדינן ליה שינויא מר"ה ויוה"כ דהוי מצות עשה של תורה דון מינה דלר"י דלא שייך ביה היכירא דהא בר"ה בכפופין ויוה"כ בפשוטין אין קפידא בתעניות ואה"נ דאי הוה ס"ל דר"ה ויוה"כ בעי או כפופים או פשוטים הוה בעי היכירא לשל תעניות ונמצא דהך היכירא הוי לכו"ע ומזה הוליד רבי לוי של כל השנה בפשוטין לפי פסקו דר"ה ויוה"כ בכפופים אכן לשיטת רבינו שהשמיט בהל' תעניות דבעינן פשוט נראה דצ"ל דמתני' אף בכפופין קאמר בתענית וה"נ בדרבי לוי וכ"כ הרב שמות בארץ ז"ל.

וראיתי להר"ן ז"ל שהקשה לדעת רבינו דס"ל דלעיכובא פליגי חדא דלר' יהודה זכרים לאו דוקא דהוא הדין שאר כפופין ועוד דכפופין משמע שלא לעכב אלא למצוה דאי לעכב פליגי הו"ל לומר ואחרים אומרים ועוד לעיכובא מנ"ל הא בקרא לא כתיב לא כפוף ולא פשוט ורבי יהודה נמי היכי אמר דשל ר"ה לא כשרים ביובל וכו' והא מיובל גמרינן ליה וכו' ועוד כתב ותדע לך דלמצוה קאמרינן מדאמר רבי לוי מצוה של ר"ה וכו' אלמא כולה מלתא למצוה קאמרינן ולא לעיכובא וכו' ועוד דאי זכרים דאמר היינו של איל דוקא משום עקידת יצחק כי אמרינן בגמ' מר סבר וכו' הו"ל לומר רבי יהודה סבר של איל טפי עדיף משום עקידת יצחק ע"כ תוכן דבריו ונראה לענ"ד להליץ בעד רבינו ז"ל וראשונה למ"ש דאם איתא הו"ל לומר אחרים אומרים יש לפרש לדעת רבינו

דרבי יהודה פליג אכולהו תנאי דלעיל וזה דת"ק דרבי יוסי הכשיר כל השופרות וכו' ורבי יוסי לא פליג אלא בשל פרה ותני בתר הכי דאף דכל השופרות כשרים למצוה מן המובחר בעינן בר"ה של יעל פשוט מטעמא דכמה דפשיט אינש וכו' ורבי יהודה פליג דלעיכובא בעינן זכרים דהיינו כפופין ולהכי שינה בלשונו לומר בר"ה תוקעים בשל זכרים דהיה די באומרו בר"ה בשל זכרים כלישנא דת"ק אלא דייק בלישניה אגב ארחיה לאשמועינן כונתו דתוקעים דוקא בשל זכרים ולעיכובא וכן בלישנא דברייתא נקט נמי לישנא דתוקעים וכו' וגם רבי לוי העתיק כוונת רבי יהודה באמרו מצוה של ר"ה ויוה"כ בכפופין ואי למצוה בעלמא קאמר ולא לעיכובא הכי הו"ל למימר שופר של ר"ה ויוה"כ מצוה בכפופין השתא דקאמר מצוה ברישא אשמועינן הלכתא דבעי למימר מצוה דאמר רחמנא לתקוע בר"ה ויוה"כ היינו בכפופין דוקא ובהכי מיתרצא קושיא קמייתא דלא הוה מצי למיתני אחרים אומרים. וגם קשיא מלישנא דרבי לוי כאמור. ולההיא שהקשה דבקרא לא כתיב כפוף ופשוט וכן מה שהקשה לרבי יהודה דהא מיובל גמרינן ליה כבר נתעוררו על זה התוס' ז"ל בד"ה ר"י אומר וכו'.

ולקושיא בתרייתא דהו"ל למימר רבי יהודה סבר של איל טפי עדיף משום עקידת יצחק אפשר דמשום דמלתא דפשיטא היא לא הוצרך לבארו דכיון דר"י קפיד אזכרים דר"ל איל פשיטא דכוונתו זכר לעקידת יצחק וכההיא דרבי אבהו ומשו"ה יהבינן טעמא לכפופין משום דכמה דכייף וכו' דהוי חדושא טפי אי נמי לא בעי תלמודא לומר כן לר"י משום דאיכא למטעי דת"ק פליג האוקמתא דר"א וזה אינו דת"ק ס"ל דטפי עדיף של יעל פשוט מטעמא דכמה דפשיט וכו' ונקט יעל משום דסתמו פשוט ואה"נ דאי משכחת לה של איל ופשוט טפי עדיף מכולהו דאיכא טעמא דרבי אבהו ואיכא טעמא דכמה דפשיט שהיא העיקרית לסברת ת"ק ודו"ק. והנה הר"ן ז"ל לפי שיטתו פירש גבי ההיא דרבי אבהו דטעמא למנהגא אתי לאשמועינן עיי"ש ולדעת רבינו דס"ל דלעיכובא קאמר אין להכריח מלישנא דנקט למה תוקעים וכו' דהרי שם דף ט"ז אמר רבי יצחק למה תוקעים בר"ה וכו' כדי לערבב השטן הרי דבדבר שאינו לעיכובא וכו' קאמר למה תוקעים אלא נראה דהכרח רבינו היינו מלישנא דר' אבהו דקאמר אמר הקב"ה וכו' והך לישנא משמע דהוי לעיכובא כמו אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם והעומר וניסוך המים דהוי לעיכובא ועיין להר"ם בן חביב ז"ל.

וראיתי להרב לח"מ ז"ל שתמה הרבה ע"ד מרן ז"ל וז"ל ולא הבנותי זה אדרבא מוכרח בגמרא דמשכחת לה זכרים בלא כפופין דאל"כ תקשה ליה למה אמר הוא דאמר כי האי תנא לימא כר' יהודה דמתניתין שהזכיר זכרים וכו' ומה מאד קשה מ"ש והכי אמרינן

בגמרא בהדיא וכו' דאדרבא משם משמע דזכרים אפשר בלא כפופין מדהוצרך להזכיר כפוף וכו' ועל כרחך נראה זה מוכרח מדלא הביא ראיה מר"י דמתניתין ועוד קשה דאע"ג דכל זכר כפוף לדעתו אינו מוכרח שיהא מתהפך ולומר כל כפוף זכר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ע"כ. ויפה הקשה הרב ז"ל אמנם יש להליץ בעד מרן והמדייק בדבריו יראה דרוח אחרת אתו מדכתב דאע"ג דלכאורה נראה מדברי רבינו דלא קפיד אלא שיהא קרן כבש אבל לא אכפוף א"א לומר כן דהא רבי לוי דאמר מצוה בכפופין אוקימנא כרבי יהודה ואם איתא וכו' אלא ודאי של זכרים כפופין הם והכי אמרינן להדיא גבי רבי לוי וכו' ולשון זה מובן דנעוץ סופו בתחילתו דכל מ"ש היינו לפי מסקנת הגמרא דמדחזינן לרבי לוי שהוליד דינו מכח ברייתא דר"י דקתני בה להדיא זכרים כפופין ואיהו גופיה לא נקט אלא כפופים לאורויי דעל כרחך סתם זכרים היינו כפופים מדנקט ר"י במתניתין זכרים סתם ואם איתא דאפשר בפשוטין נמצא דפליג מדידיה אדידיה דבברייתא לא הכשיר אלא זכרים כפופין דוקא ומפשטא דמתניתין משמע דכל הקפידה אינה אלא שיהיו זכרים ונמצא דלפי המסקנא על כרחך זכרים סתמא היינו כפופין והמדקדק בדברים נראה לענ"ד שיתורץ בזה מרן ז"ל ודו"ק. ובענין שופר של בהמה טמאה אם הוכשר או לא עיין להר"ן והרח"א נר"ו והרב כנסת הגדולה סי' תקפ"ו כתב דהראם הוא בהמה טמאה והתוספות בחולין וזבחים כתבו בהיפך עיין להפר"ח שם ובמפתחות הכסת הגדולה יו"ד הובאו בסוף ספר קול בן לוי סי' קע"ט חזר בו הרב וכתב שהראם הוא טהור עיי"ש.

ואע"פ שלא נתפרש וכו'. שם דף ל"ג. ומרן הקדוש תפש על רבינו במ"ש **ומפי השמועה וכו'**. כיון דבגמ' מייתינן לה בהיקישא אי נמי בגזרה שוה וכו' ע"כ. נראה דכוונתו ז"ל להקשות עליו דלמה לא הביא כדרשת הגמ' דכדפריך והאי תנא מעיקרא מייתי לה בהקישא והשתא מייתי לה בג"ש משמע דר"ל אמאי לא יליף מהיקישא כי אם דרשת דבעינן שופר ושלש שלש וליתן את האמור של זה בזה יליף לה בג"ש הו"ל למילף גם זה מהיקישא א"נ כולהו מג"ש ואמאי פלגינהו ומתרץ ליה דה"ק אי לא הוה ג"ש אה"נ דהוה מייתינן מהך היקישא גם לדרשת ליתן את האמור של זה בזה אמנם כיון דעל כרחך איתן למדרש ג"ש לדרשא זו היקישא לא צריך להך דרשא אלא לדרשא קמייתא ונמצא דשניהם איצטריכו מהיקישא ילפינן דבעינן שופר וכו' ומג"ש דבעינן ג' וכו' והשתא רבינו שהביא קרא דוהעברת אמאי לא כתב דילפינן לה מיתורא דחדש השביעי ומדכתב מפי השמועה ולא פירש הדרשא משמע דס"ל דלאו דרשא גמורה היא והשתא מ"ש מרן אי נמי בגזרה שוה רצה לומר חדא מהיקישא וחדא מג"ש ותירץ ז"ל

ע"פ מ"ש רש"י השתא דנאמרה הלכה למשה מסיני זו לדונה כלומר שאין זו כשאר ג"ש אלא כאן נאמר הדין ג"כ למשה מסיני [עיין להפר"ח ז"ל] נמצא דהך ג"ש שנייא היא משאר ג"ש שכאן נאמר הדין בעצמו למשה מסיני אמטו להכי רבינו לא חש להביא גוף הדרשא העיקרית כיון שהסוגיא מתפרשת כמ"ש רש"י דלית לן למילף היקישא כלל וג"ש זו נאמרה בפירוש וכו' ולהכי הביא מפי השמועה ולא חש אל הדרשא הוא הנראה לענ"ד בכוונת מרן ז"ל.

הלכה ב

במקדש וכו'. קשה דאמאי לא נקט פיו מצופה זהב דתנן דף כ"ו בלי חולק גם בפ"א דתעניות לא הזכיר פיו מצופה כסף ולא דבעינן שתי שופרות כמ"ש התוס' והוא מוכרח מתיבת באמצע דקתני מתניתין ורבינו השמיט גם תיבת באמצע ולזה הוה אפשר דסמך אמ"ש כאן בשופר אחד דתיבת אחד הוא מיותר אלא אתא לאשמועינן דהכא הוא דדי בשופר אחד משא"כ בתעניות דבעינן שתי שופרות ולאידך קושיא י"ל דלא נחית רבינו אלא לאשמועינן עיקר דין השופר ומאי דהוי לעיכובא וחצוצרות נראה דהוי לעיכובא דילפינן לה מקרא דבחצוצרות בקול שופר הריעו וכו' משא"כ פיו מצופה [ושופרות] דנראה דלא הוה לעיכובא ולהכי לא חש להזכירם ועיין להרב שמות בארץ ז"ל ומ"ש בדין א'.

הלכה ג

ואין בקול. נוסח אחר שאין בקול.

וכן שופר של עולה וכו'. הקשה הרב לח"מ דהתם דף כ"ח משמע דכולהו מודו דמעל אלא מטעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו הדר רבא ואמר יצא וא"כ קשה דהיכי כתב רבינו דאין בקול דין מעילה עכ"ד. ולענ"ד נראה דבתחילה יש לדקדק בדברי רבינו שכתב ואם תאמר והרי נהנה וכו' דכיון שכתב שאין בקול דין מעילה א"כ מה לי אם נהנה ותו בפ"ה מהל' מעילה כתב דקול ומראה וריח של הקדש לא נהנים ולא מועלין וקשה דמנ"ל דאין נהנים מכיון דלית בהו מעילה פקע איסוריה לגמרי וכמ"ש הרב וכדמשמע מהש"ס ולישנא דרבא אף דלכאורה משמע דס"ל כרבי יהודה דבשופר של עולה אית ביה מעילה רבינו ס"ל דלא היא אלא לר"י הוא דקאמר הכי ולדידיה ליכא מעילה וזה דבפסחים דף כ"ה מוכח דרבא גופיה ס"ל כברייתא דבר קפרא דקאמר קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא ולהכי פסק רבינו דאין נהנים וכו' וגם פסק כרבא בפי"ד מהל' מאכלות אסורות עיי"ש וכיון דרבא סבר דאין בהם מעילה וליכא אלא איסור הנאה [מדרבנן] על כרחך צ"ל דהכא לר"י הוא דקאמר הכי וליה לא ס"ל ולכך

הוצרך לכתוב כאן דבדין זה אף ההנאה שריא מטעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו. והרב ז"ל רצה לומר כן מסברא וכתב שהוא דוחק אמנם מאחר שביארנו שמוכרח לומר כן נראה ודאי דזו היא כוונת רבינו ואין כאן דוחק שוב ראיתי להרב חיים אבואלעפיא נר"ו שהבין כנ"ל בדברי הרב לח"מ והקשה עליו משם הר"ם בן חביב עיין עליו.

הלכה ד

שופר של ר"ה וכו'. שם דף ל"ב ועיין מ"ש פ"ג דשביתת עשור דף ו'.

או עושין. נ"א ואין עושין.

הלכה ה

שיעור שופר וכו'. פי' ריא"ז ז"ל וז"ל והיינו דאמרינן שיעור שופר טפח דהיינו ד' אצבעות בגודל שהם ה' אצבעות בנוניות וששה בקטנות ושיאחזנו בד' אצבעות בנוניות ומה שיראה לכאן ולכאן משלים וכו' ע"כ. ועיין לרבינו ס"פ י"ז מהל' שבת ומ"ש בפ"ה דהל' סוכה.

ניקב אם סתמו וכו'. מתני' דף כ"ז ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לא כשר ובגמ' ת"ר הוסיף וכו' ניקב וסתמו בין במינו בין שלא במינו פסול רבי נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול במינו כשר אמר רבי יוחנן והוא שנשתייר רובו מכלל דשלא במינו אע"פ שנשתייר רובו פסול איכא דמתני לה אסיפא שלא במינו פסול אמר ר"י והוא שנפחת רובו מכלל דבמינו אע"פ שנפחת רובו כשר ע"כ. הנה הך מימרא דר"נ ודברי ת"ק הם סתומים ויש לפרשם בכמה פנים ויש להתיישב ולברר איזה הוא הפי' יותר אמיתי וט' פירושים שונים יתכנו בדבריהם אלה איפה הם.

האחד כפשט הברייתא דת"ק ס"ל דכשניקב אין לו תקנה כלל בין במינו בין שלא במינו בין מעכב את התקיעה בין אם אינו מעכב ורבי נתן ס"ל דבמינו כשר בכל גווני בין מעכב בין אם אינו מעכב ובשלא במינו פסול בכל גווני אף אם אינו מעכב. הב' דר' נתן ס"ל דבמינו כשר בתנאי שאינו מעכב [וכ"פ רש"י] ובשלא במינו מודה לת"ק. הג' דר"נ ס"ל דבמינו כשר גם אם מעכב ובשלא במינו פסול אם מעכב דוקא. הד' דת"ק ס"ל דפסול בין במינו בין שלא במינו במעכב דוקא אבל אם אינו מעכב בין במינו בין שלא במינו כשר ור"נ ס"ל דזה דוקא במינו אבל שלא במינו בכל גווני פסול אף אם אינו מעכב ופליג את"ק בחדא. הה' דר"נ דקאמר במינו כשר בין מעכב בין אם אינו מעכב ובשלא במינו מודה לת"ק דפסול אם מעכב דוקא. הו' דמדקאמר ר"נ סתם כשר ופסול ר"ל במינו דוקא כשר בכל גווני ושלא במינו פסול בכל גווני. הז' דת"ק לא איירי אלא במעכב ומלתא פסיקתא נקט דבהא בין במינו בין שלא במינו פסול אבל אם אינו מעכב ס"ל דיש לחלק בין מינו

לשאינו מינו ור"נ קאמר במינו כשר בין מעכב בין אם אינו מעכב ובשלא במינו פסול אף אם אינו מעכב ובהא מודה לת"ק. הח' דמודה לת"ק במינו דוקא וה"ק במינו כשר אם אינו מעכב ובשלא במינו דפסלת היינו דוקא במעכב אבל אם אינו מעכב גם שלא במינו כשר. הט' דר"נ פליג את"ק בכולהו וה"ק במינו כשר בין מעכב בין אינו מעכב ובשלא במינו במעכב דוקא פסול אבל אם אינו מעכב כשר. והעיני בשר לו יראה דהפי' דהויא מתני' דלא כמאן יש לדחותו לגמרי דפשיטא שאין זה משמעות הש"ס דא"כ הו"ל למיפרך מאן תנא דמתני' וכו' וכיון שכן נדחה הפי' הא'.

ותחילה אבוא אעי"ר בדברי התוס' ז"ל שמתחילה דחו שאין לפרש מתני' דקתני אם מעכב וכו' דאיירי לאחר הסתימה כיון שכל הקולות כשרים בשופר וכתבו דאיירי קודם הסתימה וכו' והביאו מהירושלמי דקתני להדיא אם היה מעכב קודם שסתמו וכו' ושוב כתבו ומיהו לאידך לישנא דר' יוחנן והוא שנפחת וכו' קשה מתני' כמאן דעל כרחך הא דאמרי רבנן בין במינו בין שלא במינו פסול ימעיט כמו כן ר"י כשנפחת רובו וכו' ואף שמעכב התקיעה כשר ולכך נראה וכו' ע"כ. וקשה טובא דאמאי ניידי מהמונח שלהם דאיירי קודם סתימה מכח הך דיוקא דעל כרחך ר"י קאי גם לרבנן והרי דבר זה נראה שהוא קל לדחותו שאין לנו הכרח זה כלל. ואדרבא מדיוקא דר' נתן דקאמר שלא במינו פסול מוכח דפליג גם בהא לרבנן דאם כדברי התוספות דנמצא דר"נ מודה לרבנן דשלא במינו פסול דוקא בנפחת רובו אבל אם לא נפחת אלא מעוטו כולהו מודו דכשר אף אם מעכב א"כ לישתוק מהא ולימא במינו כשר לחוד וממילא דשלא במינו מודה להו והשתא אי אמרת בשלמא דר"נ פליג גם לשלא במינו תינח דר"י לא קאי אלא לר"נ דוקא ומתני' כרבנן וכמ"ש התוס' לעיל והכא ה"ק רבנן פסלי סתם במעכב התקיעה דוקא אבל אם אינו מעכב כשר ור"נ פליג עלייהו וקאמר הא לא תלי בעיכוב התקיעה אלא בנפחת דבמינו אף אם נפחת רובו כשר ובשלא במינו אם נפחת רובו פסול אבל אם נפחת מיעוטו כשר אף אם מעכב התקיעה ונמצא דר"י גופיה מכח דיוק דברי ר"נ הוליד דעל כרחך פליג ארבנן גם בשלא במינו ועל כן הוצרך לפרש בר"נ כן דבהכי פליג עלייהו בין במינו בין שלא במינו ועוד הוצרך לפרש ברבנן דאיירו במעכב דוקא לאקומי מתני' כוותייהו ולא נימא מתני' דלא כמאן. וזאת היתה לו לריא"ז ז"ל שפסק כר"נ וכלישנא קמא ופירש להדיא אם היה מעכב קודם הסתימה ומוכרח שהוא מפרש כדאמרן דר"י לא קאי אלא לר"נ דוקא ומתניתין כרבנן ללישנא בתרא עיי"ש.

בא"ד כתבו עוד לכן נראה ודאי לפרש מ"מ דאם מעכב את התקיעה לאחר שסתמו קאמר ובירושלמי קתני במלתייהו דרבנן [כצ"ל וכ"ה בקצת נוסחאות וכ"ה בהרא"ש]

בין במינו בין שלא במינו אם מעכב התקיעה פסול ואם לאו כשר וכן בתוספתא ואפ"ה קא אמרינן בירושלמי דמתני ר' נתן וכו' ע"כ. ודברים אלו לכאורה הם תמוהים דמשמע דמייתו ראיה מהירושלמי להוכיח דאם מעכב התקיעה אחר שסתמו קאמר וקשה דלעיל כתבו דבירושלמי גרס בהדיא אם היה מעכב קודם שסתמו פסול כשסתמו וכו' וכאן רצו להוכיח מהירושלמי בהיפך. ונראה פשוט דכוונתם ז"ל שמתחילה היתה להם אותה גירסא אלא דמכח מה שהקשו ז"ל הוכרחו לשבש גירסת הירושלמי וקיימו האחרת וק"ל. שוב ראיתי להמאור ז"ל שהביא דברי הירושלמי הנ"ל וגורס אם מעכב ברבנן וברי' יוחנן ופירש דר"י לא אתא אלא לפרושי שכן היא המתניתא אשלא במינו דרבי נתן עיי"ש והרב שמות בארץ עמד בקושיא זו עיין עליו. ואיך שיהיה רובא דרבוותא ס"ל כהתוס' ז"ל דעל כרחך אעיכוב דאחר הסתימה קאמר ורבינו ז"ל פוסק כר"נ וכלישנא קמא דר"י וכ"כ הר"ן ז"ל והכריח דצ"ל דמתני' דמחלק בין מעכב ללא על כרחך במינו הוא דאילו שלא במינו גם אם אינו מעכב פסול ובהכי ניחא מתני' דקתני סתמא אם מעכב פסול דמשמע בכל ענין אף במינו דאילו אם נאמר דר"נ מחלק בין מעכב ללא כשאינו מינו דוקא אבל במינו מכשר בכל גווני א"כ מתניתין הו"ל לפרש. וכיון שכן נדחה מעצמו הפירוש הג' והה' וגם הו' כיון דחזינן לר"י דשקיל וטרי אליבא דר"נ ש"מ דסתם מתניתין כוותיה אתיא ולא כרבנן. וכיון דעל כרחך לפרש הברייתא באופן דר"נ אתי כסתם מתניתין ופסקינן כוותיה כאמור מעתה נדחו ג"כ הג' פירושים אחרונים דכיון דמצינן לפרושי הברייתא דר"נ קאי אמ"ש רבנן להדיא למה לנו לפרש דרבנן מחלקי באינו מעכב מה שלא גילו דעתם כלל. אלא ודאי הפי' היותר מחוור הוא זה והרביעי יהיה קדש לדעת רבינו ורובא דרבוותא עיין עליהם זלה"ה ולפירוש זה מסכים גמרתינו עם הירושלמי וכל הישר הולך, ואע"ג דהיה מקום לקיים גם הפי' הב', הד' ניחא טפי משום דת"ק נמי מצי אתי כמתני' אלא דפסקינן כר"נ מכח דר"י שקיל וטרי אליביה. ומן האמור תתורץ השגת הראב"ד ז"ל על רבינו ממ"ש התוס' ז"ל דעל כרחך אחר הסתימה קאמר והוא מבואר.

אכן מה שהשיג ז"ל דאמאי לא פסק ההיא דלא סתמו שאמרו בירושלמי דאף אם מעכב את התקיעה כשר דכל הקולות כשרים בשופר כדין תפס עליו ובאמת דגם הרי"ף ז"ל השמיטה. ונראה לענ"ד דס"ל דלפי התלמוד שלנו לא נאמרה הך מילתא דכל הקולות כשרים בשופר אלא בשופר שלם שהקול הוא עב או דק וכו' אבל אם ניקב פשיטא דלא אמרינן הכי כיון דמחסר במלתיה. ובריייתא זו היא במכילתין דף כ"ז.

אם נשתייר רובו וכו'. כבר נתבאר וכלישנא קמא וכן פסקו הרי"ף והרא"ש. ונתן טעם הרא"ש ז"ל דאף דקי"ל בעלמא הלכה כלישנא בתרא הכא שאני דלא דמי ללישנא בתרא משום דארחא למימר ארישא תחילה ובתר הכי איכא דמתני לה אסיפא הילכך ליכא למיקם עלה הי מנייהו דאחריתי וצריכים למעבד לחומרא וכו' עכ"ל. ובס' שמות בארץ ז"ל הקשה עליו ממ"ש בחולין דף ק"ה גבי חמי האור דהלכתא כר' יוחנן משום דאתי כלישנא בתרא וכו' ומה טענה היא זו וכו' הלא בכל כי האי גוונא דאיכא דמתני לה ארישא ואיכא אסיפא לא שייך לומר לישנא בתרא עיקר ועיין ברב ב"י או"ח סי' ק"ס וצ"ע ע"כ. וקושיא עצמית היא אמנם נראה לענ"ד לומר דהרא"ש ז"ל לא נתכוון שם לפסוק כן כלישנא בתרא אלא משום דהוה הלכה למעשה דר"ג פסק דוקא התם הכי ודקדק ז"ל בדבריו שכתב וז"ל וקי"ל כר"י בהא וכו' הרי דדוקא בהא קי"ל הכי משום ההלכה למעשה דמייתי לעיל ואף שסיים כלישנא בתרא דלעיל [כן הגיה בס' לחם חמודות ע"ש] ר"ל כלפי סתם תלמודא שסידרו בתרא לא משום דמקרי לישנא בתרא ותדע דלעיל כי אייתי הני תרי לישני הו"ל לפסוק הכי והוא ז"ל לא הביא אלא לישנא בתרא בסתם ולא רצה לפרש כי היכי דלא תקשה ליה ונראה ברור ונכון ודברי הרב ב"י ז"ל יש לפרשם נמי על פי האמור א"נ דקושטא קאמר ולא חש לזה ודו"ק.

קדחו בזכרותו. נראה דלאו דוקא קדחו וכן לישנא דיצא דאמרינן בגמרא דמשמע דיעבד אלא אפילו לכתחילה שפיר דמי ואדרבא מוכח בירושלמי דהיא מצוה יותר מדקאמר התם דבזה תוקעין ביבנה עיי"ש וידוע דיבנה היתה עיר גדולה לאלהים.

הלכה ו

צפהו זהב מבפנים וכו'. שם ת"ר צפהו זהב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר צפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ אם נשתנה קולו פסול ואם לאו כשר ע"כ. וכתבו התוס' צפהו זהב וכו' היה נראה לפרש דעובי השופר במקום שמניח פיו קרי מקום הנחת פה ושלא במקום הנחת פה היינו מבחוץ אבל א"כ היינו צפהו זהב מבחוץ ואם נפרש דשלא במקום הנחת פה היינו ראשו האחר לצד הרחב הא אמרינן בסמוך הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול והיינו יכולים לפרש דהתם בשאין בו בין הכל אלא שיעור שופר ודוחק ע"כ. וכתבו עוד צפהו מבפנים פסול לפי שאין קול שופר אלא קול זהב וכן מבחוץ כיון דנשתנה קולו עכ"ד ומשמע קצת דכוונתם דנשתנה קולו וא"כ קשה דאמאי לא חילקו במבפנים בין נשתנה קולו ללא נשתנה כי היכי דחילקו במבחוץ ורש"י ז"ל נראה שנזהר מזה שכתב מבפנים פסול שהתקיעה בזהב ע"כ. משמע דר"ל שהקפידה אינה משום שינוי הקול דאף שלא נשתנה פסול אלא פיסולו הוא משום

דנמצא תוקע בזהב והוי כעין פיסול חציצה. אמנם להתוס' קשה דאם כוונתם היא זו הו"ל למימר לפי שהוא קול זהב ומדכתבו לפי שאין קול שופר אלא וכו' משמע דהוי קול זהב ממש וה"נ ממה שסיימו וכן מבחוץ כיון דנשתנה קולו אלא דאפשר דהיא גופא קמ"ל דאף שאנו רואים דלא נשתנה הקול כלל והו"א דקול שופר כשר הוא קמ"ל דאין זה קול שופר אלא קול זהב וכוונתם משום דנמצא תוקע בזהב וכן בצפהו מבחוץ כשנשתנה הקול פיסולו משום דהוי קול זהב ואף דבמציאות אינם שוים מ"מ בדינם הם שוים לפסול דסוף כל סוף אין כאן קול שופר גמור.

ומעתה נבוא אעי"ר למ"ש בתחילת דבריהם אבל א"כ היינו צפהו זהב מבחוץ וכו' דמה הכרח הוא זה אימא דצפהו זהב מבחוץ היינו בכל התפשטות השופר והתם מחלקין בין נשתנה קולו ללא. והכא אשמועינן דשלא במקום הנחת פה דהיינו מצד החיצון מבחוץ סמוך לפה ממש ואי הוה קתני צפהו מבחוץ לחוד הייתי טועה לומר דסמוך לפה מפסיל אף שלא נשתנה הקול משום דהוה קרינן לה מקום הנחת פה וי"ל דלא הייתי יכול לטעות בזה דהא תני ליה במתני' דלעיל ופיו מצופה כסף ופיו מצופה זהב ועל כרחך סמוך לפה קאמר וא"כ הכא לא הוה צריך למתני אלא צפהו מבחוץ וכו' ואיך שיהיה הרא"ש ז"ל רצה לתרץ קושיא זו דאיצטריך לאשמועינן דלא תימא דהוי כמו נתן שופר בתוך שופר ע"כ. וגם לדידיה קשיא תרתי חדא דאף אם יהיה כשופר בתוך שופר הרי על כרחין קול פנימי שומע והוא כשר ותו דאכתי תקשה דנשמעינן מצפהו זהב מבחוץ מדמכשרינן בלא נשתנה הקול ולא מחלקינן בקול פנימי או קול חיצון ומה גם דלא ידעתי איך שייך לומר כן בצפוי דהרי הוא דבוק לגמרי ואין מציאות לשמוע קול חיצון ותו דהתם הוי מין במינו והכא הוי שלא במינו. שוב מצאתי להפר"ח ז"ל שעמד בלשון זה עיין עליו. ומעתה תתבאר דעת רבינו על נכון דמשום דקשיתיה קושיית התוס' והרא"ש [ולא ניחא ליה בתירוץ הרא"ש ז"ל] לכך פירש כוונת הברייתא דתנא והדר מפרש וכדברי מרן ז"ל ועיין להפר"ח ז"ל שהזכיר התוספתא כדברי רבינו עיי"ש.

ואגב יש לנו להבין מ"ש הרב ב"י ז"ל סי' תקפ"ו ע"ד הטור שפי' דבריו משום הוספה אף במקום הנחת פה ולא משום חציצה לפירושא קמא והקשה עליו הרב ב"ח דא"כ הו"ל להטור לכתוב צפהו זהב על עובי השופר בצד הרחב דפסול מטעם מוסיף שהרי הדין והטעם אחד וסיים וב"י האריך בכדי ואמר שלפי טעם הראשון משום מוסיף הוא וטעות הוא עכ"ל ופירש ז"ל דעביו דקתני הטור ר"ל לצד פנימי ומשום דהו"ל כתקע בשופר של זהב עיי"ש ואני בעניי קשיא לי הדבר מאד לשוויי למרן ב"י טועה ולדידי נראה לענ"ד להליץ בעדו וזה דאי מהא לא איריא שהרי ממ"ש שלא במקום הנחת פה בכל אורך

השופר מצד הקצר עד צד הרחב ולשון צד לא משמע שום עובי אלא מהנקודה של הקצה האחד דהיינו צדו עד הנקודה של הקצה האחר א"כ בעובי עצמו כולו קרי מקום הנחת פה וזה הוא נגד הרב ב"ח דלדידיה איכא בעובי עצמו ותו דממ"ש בלישנא בתרא בשם יש מפרשים דמקום הנחת פה אפילו באורך השופר אם הוא מיד סמוך לראשו בצד הקצר פסול לפי שהתוקע מכניס קצתו בפיו וכו' ומדכתב סמוך לראשו בצד הקצר דקרי מקום הנחת פה מכלל דללישנא קמא מקרי זה שלא במקום הנחת פה וזה דוקא אבל על העובי ממש קרי מקום הנחת פה ומעתה מאי דשינה ממקום הקצר למקום הרחב היינו לפי שדרך השופרות להיות עובי הצד הקצר עב יותר מהצד הרחב ולכך בצד הקצר כתב לשון בעוביו כלומר משום שיש בעוביו עובי גמור וכשבא לכתוב עובי צד הרחב כתב על עובי כלפי דקותו שאין בו כ"כ עובי ומאי דלא כללם צד הקצר עם צד הרחב היינו טעמא משום שבא לפרש דין הברייתא דקתני מקום הנחת פה ושלא במקום הנחת פה ופירש שניהם כסדר שהם שנוים והנפקותא שבהם ושוב כי היכי דלא ניטעי דגם בצד הרחב מקרי שלא במקום הנחת פה ומחלקינן בין נשתנה קולו ללא הוצרך לכתוב אבל אם נתן זהב על עובי השופר בצד הרחב היינו מוסיף וכו' כלומר ואין לחלק כי היכי דלא מחלקינן בצד הקצר ודו"ק.

אלא דאכתי איכא לאקשויי קושיא אחריתי לפי דרך זה והיא קושיית הר"מ בן חביב ז"ל דהיכי מצינן לפרושי במקום הנחת פה משום הוספה דא"כ מאי איריא דקתני בברייתא צפהו זהב אפילו במינו אם הוסיף עליו כל שהוא פסול ומאי איריא זהב דהוי שלא במינו והניחו בצ"ע והא ודאי קשה אם לא שנאמר דאיידי דשלא במקום הנחת פה דאפי' בזהב שאינו מינו כשר נקט נמי זהב במקום הנחת פה וכחא דהיתירה עדיף ולפ"ז ניחא נמי מאי דהשמיט הטור חלוקה דציפהו זהב מבפנים ועמדו בזה הרב כנסת הגדולה והפר"ח ז"ל די"ל דהוא ז"ל מפרש דהך חלוקא הויא מלתא דפשיטא ולא איצטריך אלא אגב דנקט חלוקא דציפהו זהב מבחוץ ולכך לא הביאה.

הרחיב את הקצר. משום דכתיב והעברת כדרך שהאיל מעבירו בראשו מחיים רש"י ז"ל.

הלכה ח

התוקע בתוך הבור וכו'. שם ומ"ש בדברי מרן בד"ה כתב הרב מנוח וכו' ומהאי טעמא הזכיר הר"מ וכו' נראה דצ"ל לא הזכיר, וכן מצאתי בהרב מנוח גופיה להדיא שנדפס בקוסטנטינה ופשוט.

פרק ב

הלכה א

הכל חייבים וכו'. רבינו לא הזכיר פטור דחרש ושוטה ומתני' דף כ"ט חרש שוטה וקטן אין מוציאים את הרבים ידי חובתן זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן ומסתברא דאף דבעלמא חרש שדברו חכמים בכל מקום שאינו שומע ואינו מדבר הכא אפילו מדבר ואינו שומע פטור דבשמיעה תליא מלתא והיינו זה הכלל דקתני וכ"כ הרב ב"י סי' תקפ"ט בשם הר"ש והכלבו ז"ל וא"כ הו"ל להזכירו ולאשמועינן האי חידושא וי"ל דכיון דפטר נשים ועבדים וקטנים מכ"ש הני שכשכתב כל מי שאינו חייב בדבר וכו' כלל הכל וכן נראה קצת מדברי הרב המגיד ז"ל עיין עליו ולפשיטותא דמלתא שבקא. ועיין עוד להרב שמות בארץ אם שמיעת שופר לחוד היא המצוה או אם צריך ג"כ התקיעה לחלק מהמצוה ונפקא מינה לענין דינא עיי"ש.

הלכה ב

כל מי שאינו. נתבאר במשנה דף כ"ט. ודין אנדרוגינוס ברייתא שם ועיין ביבמות דף פ"ג. **אנדרוגינוס מוציא וכו'**. כתב הרב המגיד והמחלוקת הזה של אנדרוגינוס היא מחלוקת תנאים בפ' הערל וכו' ע"כ. פלוגתא זו דחציו זכר לא מצאתיה שם וכבר נתעורר בזה הרב שמות בארץ ז"ל וכתב שהוא בירושלמי שם הביאו מרן ז"ל בפ"ז דתרומות עיין עליו ועוד הקשה הרב לחילוק הרה"מ בין בידי שמים לבידי אדם אף לדברי האומר חציו זכר וכו' עיי"ש דיש ליישב.

הלכה ד

המתעסק וכו'. שם דף ל"ב. ומ"ש נתכוון שומע וכו'. שם דף כ"ח וכבר האריך הרב המגיד ז"ל ונתקשה בדברי רבינו דפסק כאן כר' זירא דמצות צריכות כוונה ובפ"ו דחמץ ומצה פוסק דא"צ כוונה וכתב ז"ל דלא מצא בזה תירוץ נאות ובסוף תירץ דרבינו סובר דכיון דבתקיעה ליכא מעשה אלא השמיעה ואפילו התוקע עיקרו השמיעה לפיכך צריך כוונה משא"כ באכילת מצה ורבא הוא שהשוה דינן ולפיכך דקדקו ואמרו אלמא קסבר רבא מצות א"צ כוונה ולא דקדקו כן מההיא דכפאוהו ואכל מצה וכו' וסיים ז"ל ולא ראיתי מי שחלק בדין הכוונה ע"כ. הרבה דרכים נאמרו בקושיא זו וכדלקמן בע"ה. והנה בדרך זה של הרה"מ ז"ל יש לעמוד בו ממ"ש בגמ' על דברי רבא פשיטא היינו הך מהו דתימא וכו' קמ"ל ואם איתא שיש לחלק בין מצוה דאית בה מעשה ללא היכי פריך תלמודא פשיטא אדרבא יש חילוק גדול ביניהם לפי דעת רבינו וכן הקשה הרב לח"מ ז"ל ותירץ

דאע"ג דהגמ' מעיקרא היה משוה אותם כשתירץ לו המתרץ מהו דתימא תפס לו אותה הסברא עיקר וכו' וסיים מכח קושיא אחרת דאפשר דהרה"מ לא היה בגירסתו פשיטא מהו דתימא וכו' אלא אמר רבא זאת אומרת וכו' אלמא קסבר רבא וכו' ע"כ. וכדי שלא לשבש הגירסא נראה דאפשר לפרש כוונת הפשיטא דה"ק פשיטא דאין כאן כוונה ולא נחית לענין דינא אי יצא או לא [והכי דייקי קצת דברי רש"י ז"ל] אלא להקשות לדברי רבא דקאמר זאת אומרת וכו' והמתרץ תירץ לו דזה פשיטא גמור הוא ורבא איצטריך לענין דינא משום דס"ד דלא יצא משום וכו' וכיון שנגלה להתלמוד דעיקר דברי רבא לענין זה ודהכי ס"ל גלי לן דלא קי"ל הכי ולכך קאמר השתא אלמא קסבר רבא וכו' ובהכי ניחא קצת.

שוב הקשה ז"ל לדברי הרב המגיד שנסתפק בנוסחת רבינו בההיא דכפאוהו אם הוא יצא או לא יצא דאין כאן ספק דהרי כתב שם דנכפה לא יצא מפני שבאותה שעה היה פטור מכל המצות ואם איתא לימא מפני שאכל בלא כוונה ותירץ דכי מצרכינן כוונה למאן דמצי לכוין דעתו אבל השוטה שאינו יכול לכוין ודאי שהיה יוצא בכך לכך הוצרך לתת טעם שבאותה שעה היה פטור מן המצות ע"כ. והרח"א נר"ו הקשה עליו דליתא דקי"ל דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו עיי"ש ונראה לענ"ד דלא קשה מידי דא"כ בשאר בני אדם נימא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ויצא. ומאי דקשיא להרה"מ מההיא דפ' ערבי פסחים אמתניתין דהביאו לפניו וכו' אע"פ שאין חרוסת מצוה ודייק מינה ר"ל זאת אומרת מצות צריכות כוונה וקאמר התם ואכתי ממאי דילמא קסבר ר' יוחנן מצות א"צ כוונה וכו' ומתרץ א"כ מאי מצוה ע"כ. הרי דריש לקיש ור"י ס"ל דאף באכילה בעינן כוונה ור' זירא דהכא מוקמינן ליה כר"י א"כ לכו"ע גם באכילה בעי כוונה ולזה אפשר עמ"ש התוס' דמצוה משום הכירא עיין עליו.

ותו קשה לי בדברי הפר"ח סי' תע"ה והרב לח"מ ז"ל שרצו להליץ בעד הרה"מ דמדלא הביאו בפרק ראוהו בי"ד הך דאכלן בלא מתכוין ש"מ דס"ל לסתם תלמודא דיש לחלק בין מידי דאית ביה מעשה ללא ונסתייע הפר"ח מדברי התוס' ז"ל ד"ה מתקיף לה רב חסדא וכו' ואחרי המחילה משם ראיה להיפך שהרי כתבו התוס' להדיא דלית הלכתא כאבוה דשמואל דכפאוהו פרסיים יצא אלא לא יצא ומ"מ מאי דלא הביאו התם הך דערבי פסחים משום דבאכילה לא בעי כוונה כולי האי כמו בתפילה ותקיעה עיי"ש אמנם לרבינו שפסק כההיא דאבוה דשמואל דיצא הרי נפל כל הבנין הגם דנראה דלא נעלם כל זה מעיני הרב ז"ל עיין עליו ומ"מ אכתי קשה לי הא לדעת הרה"מ בדעת רבינו דאף שנחלק בין אכילה לתקיעה אינו אלא דבאכילה לא בעינן כ"כ כוונה ודלא כאבוה

דשמואל וכו' אמנם בלא כוונה כלל הא ליתא דריש לקיש ורבי יוחנן גופיה דאתי רבי זירא כוותיה ס"ל דבעי קצת כוונה גם באכילה וכעין קושיא זו הקשה הרח"א נר"ו עיי"ש. **והרדב**"ז ז"ל סי' כ' הביא דברי הרב המגיד ז"ל וכתב חילוק אחר דלעולם בעינן כוונה גמורה וההיא דכפאוהו פרסיים ר"ל שהוא היה יודע שהלילה פסח ושזו מצה ושהוא חייב באכילת מצה ואנסוהו מפני שהוא לא היה רוצה לאכול כלל וכיון שאנסוהו לאכול מכוין הוא לצאת ומ"ש רבינו אכל מצה בלא כוונה כלומר בלא כוונה לאכול וכו' עיי"ש וישר בעיני פירוש זה אלא דקשה מדברי רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא ופריך עלה פשיטא וכו' והא לא דמי דבכפאוהו הרי מכוין לצאת ובתוקע לשיר אין כאן כוונה לצאת כלל דהרי אין כאן שום אונס כדי שנאמר שהוא לא היה רוצה לתקוע כההוא דכפאוהו פרסיים וכו'. שוב ראיתי להרב שמות בארץ שבמ"ש שם יתורץ זה וכדלקמן בע"ה. והנה ה"ר יונה בס"פ היה קורא כתב בשם רבינו שמואל וז"ל ור"ש סובר דאף על פי דמצות א"צ כוונה ויצא בדיעבד זהו כשעושה המצוה בסתם אבל כשמתכוין בידיעה שלא לצאת ודאי אינו יוצא והכא מהאי טעמא לא איפשיטא משום דקסבר חמרא הוא ופתח בדחמרא ונתכוון שלא לצאת משכרא כלל אלא מחמרא וכו' ע"כ. ועיין במ"ש בזה בס' גופי הלכות בכללי הבית דף י"ט ע"ב דהשוה דעת זה לדברי הרה"מ ז"ל אלא שהקשה על הך דהר"ש מההיא דכפאוהו פרסיים שידע שהיא פסח ומכוין שלא לצאת אמאי יצא והניחו בצ"ע עיי"ש [כלומר דהתם אינו רוצה לאכול מצה] ואי הוה מצינן לאוקומה על פי דברי הרדב"ז ז"ל ניחא ואם נרצה למלט מהקושיא שהקשינו עליו מדברי רבא אכתי נימא דאכל סתם כי נבעת מהכפיה ובסתם הרי כתב ר"ש דיצא.

ועוד ראיתי להפר"ח סי' תקפ"ט שהקשה לסברת רבינו יונה שם דס"ל דאפי' למ"ד א"צ כוונה ה"מ בדבר שיש בו מעשה אבל מצוה שתלויה באמירא בלבד ודאי בעי כוונה ותמה עליו מההיא דפריך תלמודא לרבא בפרק ראוהו בי"ד ממתני' דהיה קורא בתורה והגיע זמן המקרא וכו' ומתני' דשמע קול שופר או קול מגילה הא התם ליכא מעשה כלל ע"כ. ובאמת קושיא עצומה היא אם לא שנאמר דלא כתב הרב כן אלא לפום האיך סוגיא וכיוצא. וסברת הר"ן ז"ל היא מבוארת בדברי מרן ז"ל עיין עליו והרב שמות בארץ ז"ל תירץ דברי הרמב"ם בסברא מחודשת וזה דבירר והודיע דגוים בני עשויי נינהו כמו הישראלים וא"כ פשיטא דיצא אף ע"י כפיה דומיא דכפאוהו ליתן גט וכיוצא דשפיר דמי ומאי דאמר רבא זאת אומרת וכו' רבא הוא דחשב דטעמיה דאבוה דשמואל משום דמצות א"צ כוונה אמנם אנן דקי"ל צריכות כוונה מפרשינן טעמיה משום דגוים בני עשויי נינהו וחשיב כאילו כיון לצאת ע"כ. ולפי זה תשובה מוצאת להליץ ג"כ בעד

הרדב"ז ז"ל דרבא הוא דסבר הכי אבל אנן לא מפרשינן לה הכי ודו"ק. אף דבדברי הרמב"ם האלה היה נראה שיש לגמגם עדיין דאפשר דגבי גט שאני שע"י ישראל הויא הך כפיה כלומר שהישראלים הם סיבה ודו"ק.

הלכה ו

יו"ט וכו' בכל מקום. הך בכל מקום לאו דוקא דבזמן בית המקדש היו תוקעים בירושלים וכו' ואף לאחר החרבן היו תוקעים בכל מקום שיש בו בי"ד כמו שביאר הרב ז"ל לקמיה ואפשר דכלפי זמנו ז"ל כתב בכל מקום.

ומן הדין היה וכו'. קשה דזה מנגד למ"ש לעיל פ"א דאין מחללין יו"ט על השופר אפי' בדבר שאינו אסור אלא משום שבות ויהיב טעמא מפני דשופר הוי עשה ויו"ט עשה ולא תעשה וכתב מרן דחז"ל עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וי"ל דהתם שאני דבעידנא דקעקר השבות לא מקיים עדיין מצות תקיעה ומשו"ה דין הוא שיעשו חיזוק לדבריהם כשל תורה משא"כ הכא דהאיסור הוא שמא יתקן כלי שיר ונמצא דבעידנא דקעבר הרי הוא מקיים העשה ולכך דין הוא שידחה וכן מצאתי להרב לח"מ ז"ל ועיין עליו שתירץ שני תירוצים אחרים ונראה לענ"ד זה עיקר ויש לנו סמוכות לזה ממ"ש ביבמות דף ו' עיי"ש. והטעם שנתן רבינו כדי שלא יבא להעבירו ברה"ר או מרשות לרשות הוא מחלוקת רש"י ותוס' ופסק כדברי רש"י דאיכא למיחש ג"כ שמא יוציאו מרשות לרשות וק"ל. ובהאי טעמא עמדו הראשונים והאחרונים ז"ל דקשה מאי אולמא דהך גזירה דשמא יעבירנו ארבע אמות וכו' מגזירה דשמא יתקן כלי שיר שהיא גזירה כוללת לכל מין שירה בכלי כדאמרינן בכל דוכתא דאי משום בעידנא וכו' גם ההיא דרבה הכשר מצוה בעידנא וכו' והרא"ם ז"ל הניחה בצ"ע עיי"ש והרב לח"מ תירץ דמ"מ הך גזירה דשמא יעבירנו קרובה ביותר והוא בשופר עצמו ע"כ. וכעין זה תירץ הרב שמות בארץ עיי"ש.

ומהרמ"ף ז"ל בהגהותיו הביאו הרב מג"א ז"ל תירץ דהאי גזירה לא גזרו בתקיעת שופר דא"כ לא יתקעו לעולם דגם ביו"ט שייך שמא יתקן ונמצא שיעקרו מצות עשה מן התורה. משא"כ גזירה דשמא יעבירנו דלא שייכא אלא בשבת ע"כ. וכעין זה תירץ הרב ב"ח וכ"כ הפר"ח שם אלא שהרב מג"א ז"ל הקשה לטעם הר"ן דהטעם שדוחים התקיעה מפני גזירה זו היינו משום דלא בקיאינן בקיבועא דירחא דא"כ הדרא קושיא לדוכתה נימא דהגזירה היא שמא יתקן כלי שיר וכו' ומאי דשרי ביו"ט משום דממ"נ אי יו"ט הוא עבדינן מצוה ואי חול הוא לא עבדינן ולא כלום מה שאין בשבת דעברינן השבות וכו' ע"כ. ואחרי המחילה הראויה נימא איפכא ולא קשיא אי יו"ט הוא עכ"פ קעבר אאיסורא

דרבנן ואי חול הוא מה תועיל לו תקיעה זו נמצא דמטעם איסור תיקון כלי שיר הוה לן לאסור גם ביו"ט וזה אי אפשר שתעקר המצוה לגמרי ולכך על כרחך לא תעמוד גזירה זו כי אם בגזירת הולכת ד"א ברה"ר וכו' ועיין להרב מגן דוד [ט"ז]. ועיין עוד להרמב"ן ז"ל בספר המלחמות.

ויוליכנו למי שיתקע לו. משמע שיתקע לו להוציאו אבל בגמרא דף כ"ט לא משמע הכי דקאמר שמא יוליכנו אצל הבקי ללמוד וכן העתיק הרי"ף ושאר פוסקים וכדברי רבינו מסתברא ואפשר ג"כ דכלפי שמוציאו ידי חובתו נקטו הכי ועיין מ"ש פ"ז דלולב דין י"ג.

הלכה ז

התינוקות שלא הגיעו לחינוך. שם דף ל"ג אמתני' דאין מעכבין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין עמהם עד שילמדו אמר ר' אלעזר אפילו בשבת תניא נמי הכי מתעסקין עמהם עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבים התינוקות מלתקוע בשבת ואין צ"ל ביו"ט הא גופא קשיא אמרת מתעסקין אפי' בשבת אלמא לכתחילה אמרינן תקעו והדר תנא אין מעכבין עכובא הוא דלא הא לכתחילה לא אמרינן תקעו לא קשיא כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך ע"כ. כן היא גירסת רש"י וגירסת רבינו ז"ל והתוס' גורסין להיפך והיינו דרש"י ז"ל פירש דקטן שהגיע לחינוך מתעסקין בהם שילמדו וכ"ש שאין מעכבין ע"כ. וכלומר דההיא דאין מעכבין מיתוקמא בקטן שלא הגיע לחינוך והתוס' ז"ל הקשו עליו דאיך נאמר דקטן שהגיע לחינוך מתעסקין ואפילו בשבת והלא אין מצות היום בשופר ועוד דגבי קטן שלא הגיע לחינוך קתני דאין מעכבין אבל לכתחילה לא ואמאי הא אפילו הגיע לחינוך שרי ותירצו דלא מחייב ללמדו אבל איסורא ליכא. והם ז"ל כתבו איפכא דקטן שהגיע לחינוך אין מעכבין וקטן שלא הגיע לחינוך מתעסקין ג"כ והזכירו גירסא אחרת דמוכחא כפירושם וכו' והביאו סמוכות לסברתם מההיא דפ"ק דערכין דקתני הכל חייבין בתקיעת שופר לאתויי קטן שהגיע לחינוך דתנן אין מעכבין וכו' הרי דבקטן שהגיע לחינוך קתני דאין מעכבים אבל מתעסק עמהם אסור וכו' עיי"ש אלא דקשה לי דהתם בריש ערכין כתבו ז"ל היפך מזה שהביאו סוגיא זו וכתבו דבהגיע לחינוך מתעסקין וצ"ל דס"ל התם דהש"ס דמייתי הך מתני' סמיך אסיפא דקתני ומתעסקין עמהם וכו' מ"מ דבריהם סתרי אהדדיה וי"ל דכפי הגירסא שלנו וכפי' רש"י והיא אותה שהביאו בערכין על כרחך לפרש כן וצ"ל דמ"ש במכילתין אינו אלא דרך משא ומתן אמנם לפסק הלכה ס"ל כגירסתינו תדע דבפסקי התוס' במכילתין לא כתבו מזה כלל ושם בערכין בפסקיהם כתבו וז"ל קטן שלא הגיע לחינוך אין מעכבין

מלתקוע וכו' הגיעו לחינוך מתעסקין עמהם וכו' ע"כ. מבואר דלפסק הלכה הסכימו לפירוש רש"י ע"פ גירסתינו.

והרי"ף ז"ל הביא תחילה פי' זה ושוב הביא כגירסת התוספות והר"ן ז"ל הקשה לפי' ראשון דבקטן שלא הגיע לחינוך ביו"ט אין בשבת לא דבשבת גם מעכבין והקשה דקי"ל קטן אוכל נבילות אין בי"ד מצווים להפרישו [כלומר דההיא בקטן שלא הגיע לחינוך איירי וכמו שמוכח מדברי התוס' בערכין שם] ותירץ ז"ל דה"מ במלתא דלא מפרסמא אבל במלתא דמפרסמא כי הא שהקרן נשמע לרבים מעכבין דלמא נפיק מיניה חורבא לתקוע בשבת וכו' עכ"ל וקשה לי בגווה טובא דאי משום הך חששא מה לי הגיע לחינוך מה לי לא הגיע ואם באים אנו לשקול במאזני צדק מסתבר טפי לאסור בהגיע יותר מלא הגיע מכמה טעמי חדא דבהגיע יש לחוש טפי דאתי למסרך ולתקוע כשיגדל בשבת ותו דמסתברא דיותר תהיה שוה קול התקיעה לגדול כשהגיע לחינוך מתקיעת מי שלא הגיע שקולו נמוך וחלש ודק ואיך נאמר דבהגיע לא נחוש להשמעת קול התקיעה ובלא הגיע נחוש כלפי לאייא ואפשר ליישב בדוחק.

ואיך שיהיה שיטת רבינו כתב הרב המגיד ז"ל שהיא כלשון שני שהביא הרי"ף ז"ל ושיטת התוס' לפי מ"ש במכילתין דלא כפירוש רש"י וסיים הרה"מ דמ"ש רבינו בשבת דאינו יו"ט של ר"ה לפי שביו"ט שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותם שלא יאמרו שתוקעים ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וכן נראה מן הירושלמי ע"כ. ותמיהא לי מלתא טובא דבירושלמי מוכח להדיא היפך מזה דקתני התם אמר רבי לעזר מתניתא בגדול ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ותני כן מתלמדין מלתקוע בשבת אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביו"ט ע"כ. וכזה הביא הר"ן ז"ל להקשות למאן דמחמיר בקטן שהגיע לחינוך טפי מלא הגיע דמן הירושלמי הזה מוכח איפכא וקשיא זו תפול ממילא לשיטת רבינו על פי הרה"מ ז"ל ונ"ל בזה דרבינו סמך על ההיא דערכין דפשטא מוכח דעכובי הוא דאין מעכבין אבל ההתעסקות אסור והיינו בקטן שהגיע לחינוך ותו דההיא דקטן אוכל נבילות לפירוש התוס' והמפרשים ז"ל אינה אלא בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בהגיע לחינוך משמע דמצווין [להפרישו] ומינה נמי דאין מתעסקין עמהם ונראה שנשמר מזה מרן ז"ל שכתב דכ"ש שבת ר"ה ממש ולענין דברי הירושלמי אפשר דהרה"מ היה גורס בשבת שאינה יו"ט של ר"ה ומסתבר טפי כי היכי דלא תיפוק מיניה חורבא וכמ"ש הר"ן ז"ל לאידך גיסא ועיין להרב לח"מ ז"ל שהליץ על דברי רבינו. שוב ראיתי להרא"ם ז"ל בתוספותיו על הסמ"ג שכתב דרבינו היה גורס גירסא אחרת והיא גירסת בעל הלכות גדולות ועיי"ש באורך שיישב דברי רבינו בטוב טעם ודעת.

הלכה ח
כשגזרו וכו'. הכל נתבאר שם דף כ"ט ול'.

הלכה ט
ולא יבואו התוקעים. נוסח אחר ולא יבא התוקע.

הלכה י
בזמן הזה וכו'. הקשה מרן ז"ל שנראה מלשון רבינו שאפי' עתה שאין אנו מקדשין על פי הראיה וכו' ע"כ. אף שרבינו כתב ולא היה במקום בי"ד הראוים לתקוע דמשמע הראוים כמ"ש לעיל דהיינו סמוכין ומקדשין על פי הראיה מ"מ אם איתא היה לו לכלול דין זה בההוא דלעיל אחר החרבן כיון דלית ביה שום חידוש ומכח זה הכריח מרן דכוונת רבינו דכל היכא דיהיה בי"ד ראוי והגון אף שאינו סמוך רשאי לקדש על פי הראיה ודו"ק.

פרק ג

הלכה א
כמה תקיעות וכו'. ברייתא פ' יו"ט של ר"ה דף ל"ג ובהרב המגיד דפוס ויניציאה נפל ט"ס הניכר.

הלכה ב
תרועה זו וכו'. כתב הרב המגיד ז"ל וכתבתי סוגיא זו וכו' ולזה נתכוון רבינו ז"ל למטה שכתב והוא שישמע כל בבא מהם על הסדר וכו' ע"כ. וקצת קשה דמ"ש שם הוא ענין אחר דלא בא לאשמועינן שם אלא שהט' תקיעות יהיו על הסדר דהיינו שלא יתקע תרועה ואחריה ב' תקיעות או ב' תקיעות ואחריהם תרועה וכמ"ש שם אמנם אם הפסיק בקול אחר ותקע כל הסדר כראוי מנ"ל דמפסיל דל מהכא ההפסק הרי תקע תשר"ת תש"ת תר"ת כדינו דאימא דכל הקפידה אינה אלא שתהא הפשוטה קודם התרועה ואחריה וההפסק אינו מעלה ולא מוריד לעיכובא וכן הקשה הרב לח"מ ז"ל עיי"ש וכעין מ"ש הרב שמות בארץ ע"ד רש"י דף ל"ד ד"ה מט' בני אדם וכו' עיי"ש ומאי דנראה לענ"ד דרבינו לא הכשיר אלא השהייה מצד עצמה וזה הוא חידושו לבד ומאי דאיצטריך לפרש לא שישמע וכו' [לא נחית להכשיר ההפסק] אלא כי היכי דלא נטעי דבעינן ג"כ סדר תשר"ת תש"ת תר"ת כל הסדר שאם הקדים תש"ת או תר"ת לתשר"ת דזה לא נקרא על הסדר אמנם בפיסול סדר התקיעות כל אפיא שוים שאם לא הסמיך התרועה לתקיעה והתקיעה להתרועה אין זה על הסדר וזו נראית קצת כוונת הרה"מ למדקדק בדבריו עיין עליו.

הלכה ד

שיעור תרועה וכו'. כוונת רבינו מבוארת דשיעור הש תקיעות הוו ממש כשיעור הג' תרועות וכן נראה להדיא ממ"ש בפירוש המשנה והראב"ד ז"ל נראה שלא ראה פירוש זה של רבינו שאילו ראהו לא היה כותב שטעה המעתיק וכו' וכבר הרב המגיד ז"ל יישב לשון רבינו עיי"ש אלא שראיתי להרב לח"מ שנתקשה בדברי הרה"מ במ"ש ז"ל ורבינו לא הזכיר שיעור לפי שכבר ביאר שנסתפק לנו מה היא התרועה אבל כתב ששיעור השברים הם כתרועה וכן הוא ששיעור היבבות והשבר אחד שהשברים הם ג' והיבבות ט' וכו' ולא נתבאר זה בדברי רבינו יפה על כרחך דן ז"ל מלשון זה דכוונתו כהרב בעל העטור דס"ל דתנא דידן ותנא ברא לא פליגי בשיעור דלכו"ע שיעורא חדא אלא דמאן דאמר שיעור תרועה כג' יבבות ר"ל במהירות שהם ט' כחות ומאן דאמר כג' שברים היינו בקולות מופסקים שאין בכל שבר ג' כחות וכו' וזהו שכתב הרה"מ שהשברים הם ג' וכו' ומ"ש בשיעור תרועה פליגי ר"ל באיזה אופן יעשה אותה והקשה עליו חדא דהרב המגיד כתב דג' יבבות נקראים טרומיטין והוא כתב למטה דג' שברים הם ט' טרומיטין א"כ איך נאמר דשיעור ג' יבבות שהם ג' טרומיטין הוי כשיעור ג' שברים ועוד קשה וכו' עיין עליו ולענ"ד נראה דלא נתכוון הרה"מ לכל זה כלל ויש לנו להשוות דבריו דברור מיללו במ"ש דשיעור היבבות כלומר הג' יבבות הוו כשיעור שבר אחד דשבר אחד הוו ג' כחות כמ"ש לעיל ותנא ברא סבר שהוא גנוחי ונקראים שברים והשבר הוא קול גדול היינו שהשבר שהוא גדול הוי כג' יבבות ונמצא דודאי פליגי דחד ס"ל דתרועה כג' יבבות דהיינו כשיעור שבר אחד וחורנא ס"ל כשיעור ט' יבבות דהיינו ג' שברים ויש ששה יבבות חלוקים ביניהם ומה שחסר כאן גלה כאן ודבריו שוים לענ"ד ואין כאן תפיסה עליו אלא שקיצר קצת ודו"ק.

הרי שתקע וכו'. דף ל"ג וכתב הרב המגיד ז"ל ופירוש רבינו בה ברור ונכון וכו' ע"כ. והוא פירוש רש"י ז"ל כמבואר בדבריו והפירוש האחר הוא בירושלמי אמתני' ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעירא אפילו אחת אין בידו וכוונתו דפרוכא דמתני' דקתני אין בידו אלא אחת ר"ל התקיעה ראשונה לבד ולכך פירש ר' אבא דכשמשך באחרונה כדי שתעלה לו בשביל שתים הדין הוא שאפילו לאחת אינה עולה לו לפי שעירב המחשבה כדאיתא התם למה ראשה גבי סופה מצטרף וסופה גבי ראשה מצטרף לא ראשה אית לה סוף ולא סופה אית לה ראש ע"כ. והדברים מבוארים.

הלכה ו

שמע ט' תקיעות וכו'. היינו כגירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל ודלא כגירסת רש"י והתוספות עיין עליהם. ומ"ש בספרי רבינו לפיכך נוסח אחר ולפיכך.

לפיכך מעכבות זו את זו. דף ל"ד. ופירש הר"ן ז"ל דר"ל שאם אינו יכול לעשות כל הסימן כגון תשר"ת אינו עושה מקצתו וכן תש"ת וכן תר"ת אבל אם יודע תשר"ת לחוד או תש"ת לחוד או תר"ת לחוד אה"נ דיכול לעשותו דהא מעיקרא על הספק נתקנו ואפשר שאותו שיודע הוא האמת ע"כ. ופשוט הוא.

הלכה ז

ומלכיות. פירוש עם קדושת היום כסברת ר' עקיבא דף ל"ב ותו דבהא לא פליג ר' יוחנן בן נורי שתהא קדושת היום רביעית וממילא דהוי דלא כרבן שמעון בן גמליאל דס"ל שקדושת היום תהא באמצע דהיינו חמישית ולא הוצרך רבינו לזה שכבר ביארו בסדר התפילות עיי"ש.

הלכה ח

שלש ברכות וכו'. נתבאר בדף ל"ד וכו'. ומ"ש בספרי רבינו

ואמר פסוק וכו' נוסח אחר כת"י ואם אמר פסוק וכו'.

הלכה ט

מאלו מלכות. נוסח אחר מאלו מלכיות ומ"ש עוד שאין בו זכר מלכות נוסח אחר זכר מלכיות.

הלכה י

ומחזירין הספר למקומו. בשתי נוסחאות אחרות כת"י אין שם תיבת למקומו. ובס' כת"י קדמון מצאתי לשון הרב אברהם בנו של רבינו וז"ל ואבא מארי ז"ל ומי שקדמו לו מחכמי המערב ז"ל מנהגם להחזיר ס"ת למקומו קודם התקיעות כדי שלא ידברו העם בעת חזרת ס"ת ויעברו על הראוי כדי שלא תהא הפסקה בין תקיעה שמיושב לתקיעה שמעומד ואפי' במזמור וכיוצא בו ממה שנהגו לאומרו בעת חזרת ס"ת ועל זה ראוי לסמוך וכבר כתב הוא ז"ל זה המנהג בס' זמנים מהחבור ומי שסומך על זולת זה ויקדים תקיעות שמיושב לחזרת ס"ת למקומו נוהג בזה מנהג בלתי נכון ע"כ.

הלכה יא

ואינו מדבר וכו'. לכאורה היה נראה דה"ה והוא הטעם לשומעים דקי"ל שומע כעונה וגם הם יוצאים בתקיעותיו א"כ מהיכא תיתי לחלק בין תוקע לשומעים וכן פסק הרב ב"י ומאי דנקט הדין בתוקע היינו משום סיפא דאם סח ביניהם אינו חוזר ומברך אמנם

הרב המגיד ז"ל לא הבין כן ושם מחלוקת בין הפוסקים ז"ל ולא ידעתי למה לא השוום כאמור מכ"ש במ"ש בדין י' בשם הרב אברהם בנו של רבינו ז"ל.
לתקיעות שמעומד. נוסח אחר כת"י לתקיעות שעל הסדר וכו' ונוסח אחר כת"י לתקיעות על הסדר.

הלכה יב

בדין היה וכו'. נראה פירושו שיתקעו תשר"ת למלכיות ג"פ ותש"ת לזכרונות ג"פ ותר"ת לשופרות ג"פ ומ"ש אח"ז אלא די בבא אחת הכוונה איזו בבא שירצו פעם אחת לחוד ועיין להרב המגיד ז"ל.
וכל הדברים וכו'. דף ל"ד ובפירוש חבר עיר עיין לרבינו סוף פ"ד דברכות.

הלכה יג

שתי עיירות וכו'. דף ל"ד לא צריכא דהא ספק והא ודאי ופי' רש"י וודאי הוא לו שאם ילך אצל המברכים ימצא שמה עשרה ויתפלל ש"צ ויוציאנו ידי חובתו ואם ילך אצל התוקעים שמא כבר עמדו והלכו לביתם עכ"ל נמצא לפירוש זה דספק אינו ר"ל דאין שם תוקע כלל אלא יש שם תוקע וספק אם כבר סיימו התפילה שאינו יכול לשמוע התקיעות על סדר הברכות ואף שנראה שהוא פירוש אחר שלא כדברי רבינו מ"מ קרוב הוא לו דהא קי"ל דהתקיעות על סדר הברכות הם עיקר ומדאורייתא ודו"ק.

פרק ד

הלכה א

שיעור הסוכה. משנה וגמ' בסוכה דף ב' וג' ובס' כת"י קדמון מצאתי משם הרב אברהם בנו של רבינו וז"ל עוד שם בהל' סוכה והאצבע הנזכר הוא הגודל מאיש בינוני ביצירה לא ננס האיברים ולא גדול האיברים ולא רך בשנים אלא ממוצע היצירה שהגיע לתכלית הגידול והוא בן ל"ה שנה או יותר ע"כ. ועיין לרבינו ספי"ז דשבת ומ"ש פ"א דין ה'.

הלכה ב

סוכה שאין לה וכו'. דף ו' וז' ויתבאר לקמן בע"ה.

הלכה ג

וצריך לעשות לה צורת פתח. הנה בגמ' דף ז' אין הכרח למ"ש רש"י דצורת פתח דקאמר רבא לא קאי אלא אמימרא דר' סימון גבי שתי דפנות גמורות כמין גאם ולא אשתי דפנות העשויות כמבוי זו כנגד זו לולא מלישנא דרבא דקאמר ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח דהו"ל לומר ואינם ניתרות דהוה אמינא דקאי אתרוייהו אבל אינה ניתרת משמעו דלא

קאי אלא אחדא אף דבאמת אם איתא אף אנו נאמר דקאי אעשויה כמבוי דסליק מיניה דהיא מימרא דרב יהודה דאיתמרא בגמ' בתר ההיא דר' סימון אלא די"ל לדעת רש"י ז"ל דבההיא דעשוייה כמבוי דעושה לה פס ד' ומשהו על ידי לבוד הרי יש לה ג' מחיצות ומה צורך לצורת פתח אמנם בעשוייה כמין גאם דעושה בה טפח שוחק לחוד והוי לבוד מצד אחד לחוד ונשאר הצד האחר ג' טפחים פתוחים הרי אין כאן ג' מחיצות ולכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש דקאי דוקא אעשויה כמין גאם אלא דלרבינו קשיתיה דאם איתא הוה ליה לרבא לומר כן אמימרא דרבי סימון ולמה המתין אחר ההיא דר"י שמע מינה דקאי אתרווייהו דאף דהעשויה כמבוי יש בה ג' מחיצות מ"מ שתים כהלכתן דהיינו כמין גאם אין שם כלל דהא הפס אינו אלא ד' ומשהו ולכך בעי צורת פתח בדופן רביעית דבדופן שלישית א"א דהא אמרינן ביה לבוד כן נראה לענ"ד הגם שיש סברות אחרות עיין עליו ולישנא דאינה ניתרת קאי אשם המין ולא חש לדיוק זה כיון דריהטא דשמעתין הכי מוכחא. שוב ראיתי שכיוונתי לדברי הרא"ם על הסמ"ג ז"ל עיי"ש תהלה לאל י"ת.

הרי הן כסוכה. נוסח אחר כת"י הרי היא כסוכה.

הלכה ד

הרחיק את הגג וכו'. דף י"ז ולא נתבאר שם דנימא תרתי גוד אחית מחיצתא ולבוד והרב ב"ח סי' תר"ל הליץ בעד הטור שכתב כן להדיא דנפקא ליה מדסמיך מתני' דהמשלשל דפנות להיא דהרחיק את הסיכוך מן הדפנות וכו' עיי"ש ולענ"ד נראה עוד דכיון דקיימא לן בתלה מחיצה וכו' דאמרינן תרי לבוד כמ"ש רבינו אח"ז א"כ ה"ה לגוד אחית ולבוד ודו"ק.

תלה מחיצה וכו'. שם דף ט"ז ועיין להרב לח"מ שהאריך בדברי הרב המגיד ז"ל וכיון שדברי רבינו עולים על פי הגמרא אין צורך להאריך.

הלכה ה

אם היו חזקים או שקשר וכו'. פי' שקשר גוף האילן ובשניהם בעינן שימלא הנופות ג"כ. כדאיתא בגמרא דף כ"ד וכ"כ רבינו שם. ומ"ש בספרי רבינו ומלא בין האמירין. בנוסח אחר בין האוירין ונוסחתינו עיקר וכן הוא בכת"י ומ"ש

עוד הרי זו כשרה בנוסח אחר כת"י מוסיף ואם לאו פסולה. ועיין להרב ב"י ז"ל סימן תר"ל ולהרב מגן אברהם שם ועיין עוד להסמ"ג עשין מ"ג.

הלכה ו

העושה סוכתו וכו'. משנה דף כ"ב ופי' שם רבינו ובתנאי שתהיה חזקה כ"כ שלא יהפכנה הרוח המצויה תמיד ביבשה ע"כ. ופשוט.

הלכה ז

סוכה שאין לה גג וכו'. על מ"ש מרן משם הרא"ם ז"ל נראה לענ"ד להליץ בעד רבינו דמאי דקראו לסוכה שסככה ז' על ז' סוכה קטנה וכו' היינו לסתם סוכות דעלמא שהסכך שוה לתחתיתו ולא נחתי למציאות זה ובכל מקום דברו חז"ל בהווה ולא ידעתי למה לא הקשה הרב על רבינו מהאי דפרקין דמוכח טפי מההיא דפ"ה. ומ"ש בס' רבינו **או שסמך וכו'**. בנוסח אחר כת"י או שסמך ראש הסוכה לכותל. ומ"ש **או שהגביה וכו'** בנוסח אחר כת"י או שהגביה הכותל סמוך מן הקרקע וכו'.

סוכה עגולה וכו'. מדברי רבינו נראה דר"ל דלא בעינן שבתוך העיגול עצמו יהיו הז' על ז' עם הזויות ויותירו הד' רצועות קטנות שאחר הריבוע אלא די שכשנשער כל ההיקף יבואו לנו הז' על ז' על פי החשבון וכן נראה מדברי הרב המגיד ז"ל וכן נראה קצת מדברי התוס' דף ג' ד"ה לא נצרכה וכו' וכן הוכיח הרב ב"ח ז"ל אמנם הרב מגן דוד [ט"ז] ז"ל סי' תרל"ד חלק עליו דא"כ הו"ל לחכמים לתת שיעור לרוחב דהא ודאי כל שאין ברחבה רק טפח אחד ובארכה מ"ט [כצ"ל] פשיטא שאין זה ראוי לדירה ופסול וא"כ לא ידענא אימתי יהיה כשר באיזה שיעור וכו' ע"כ. ואי משום הא לחוד הוה אפשר דכיון דמסיק הש"ס דף ח' גברא באמתא יתיב מינה נמי יש ללמוד השיעור שצריך לרוחב דאמת סוכה באמה בת חמשה טפחים כדאיתא בעירובין דף ג' וא"נ י"ל דהכל לפי מה שהוא אדם ולפי דירתו שיכול ליישב שם כדרך כל הארץ. ואיך שיהיה מה שרצה להוכיח מדברי התוס' הנ"ל דבעינן ז"ט דוקא גם ברוחב וכתב דחסר תיבת רק בדבריהם ושצ"ל לא היה בה רק ז' טפחים אני אומר דמצד הדין אפשר כדברי הרב וגם הרב ב"י ז"ל פסק כן אמנם מתוך דברי רבינו ודברי התוספות שהזכרנו איני רואה הכרח חותך להטעות דבריהם וכו' ולשוייה הרב ב"ח טועה בזה שהוא ז"ל הביא ראיה מדבריהם אלו וכל עצמם של התוס' לתרץ קושיית רש"י דאפשר שהיתה ארוכה וקצרה ואגב השמיענו דין זה שאפילו בפחות מז' טפחים ברוחב תתכשר ויש ליישב קושיית הרב ודו"ק. ועיין מ"ש בהלכות מזוזה פ"ו בס"ד.

הלכה ח

סיכך ע"ג אכסדרה. שם דף י"ח ועיין להרב המגיד ומרן ז"ל.

הלכה י

סיכך ע"ג מבוי. שם דף ז'.

הלכה יא

נעץ ד' קונדיסין. שם דף ד'.

הלכה יב

סוכה שיש לה פתחים וכו'. הנה הרב המגיד מפרש דדין זה קאי לדופן שלישי דוקא וכו' ע"כ. נראה שלא היה גורס ויש בכתליה כגירסתינו דמשמע בכולם אלא בכתלה וכיוצא והרב לח"מ כתב דלשון זה קאי לשאר הדינים ולא לענין פרוץ מרובה עוד הקשה על דברי הרה"מ ז"ל ממ"ש בש"ס יתירה שבת על הסוכה וכו' דלפ"ז מאי יתירה כיון דבשבת מועיל צורת פתח כדכתב הרב פט"ז דשבת וכו' וא"כ כיון דאיתיה בסוכה רוח שלישית בטפח או בפס ארבעה לא הוי אלא עם צורת פתח וכו' א"כ ה"ה בשבת והקושיא תפול לרבא דאמר בגמ' וכן לשבת דמגו דמשתריא לענין סוכה משתריא לענין שבת כיון דעל כרחך איכא צורת פתח דבלאו הכי לא משתריא סוכה א"כ למה לי מגו בשבת וכו' ע"כ. **ואחרי** המחילה הראויה איני יורד לסוף דעתו ז"ל דמתחילה כשהקשה מפס י' ומשהו וכתב על זה דצריך גם כן צורת פתח הן אמת שרבינו ברישׁ פרקין לא ביאר היכן יעשה הצורת פתח ולכאורה משמע דהוי כדין טפח שוחק שכתב לעיל דהצורת פתח צריך לעשותו ברוח שלישית זה אבל האמת יורה דרכו דדבר רחוק היא לפרש כן דכיון דהך סוכה אית לה ב' דפנות גמורות זו כנגד זו והאמצעית ע"י פס ד' ומשהו כדי לעשותה לבוד לדופן שכנגדה מעתה מה צורה לצורת פתח כיון דהלכה למשה מסיני דחשבינן לה כאילו היא מחוברת לכותל ממש ואם איתא תסגי לה בפס ד' לחוד ותתכשר בצורת פתח אותם הג' טפחים פנויים אלא ודאי נראה פשוט דהך צורת פתח בעינן ליה בדופן רביעית והיינו טעמא דאף דקי"ל שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח כיון דאין כאן השתים כהלכתן דהיינו כמין גאם לכך בעי רבינו צורת פתח בדופן רביעית ולעיקר קושיית הרב י"ל דשאני היכן שהדופן ניכר ועשוי אלא שיש בו פרצות או פתחים מהיכן שאין שם דופן עליו כלל דהיינו בטפח שוחק דלעיל ותדע דרבינו גופיה בדין זה משמע מדבריו דלא בעי צורת פתח כי אם בפרצה י' או יותר מי' האי כדיניה והאי כדיניה כמ"ש הרה"מ ז"ל פט"ז מהל' שבת ולעיל בדין טפח שוחק לג"ט לחוד בעי צורת פתח ונמצא סותר מדידיה אדידיה אלא ודאי האמת נראה דשאני ליה לרבינו היכן שניכר שיש כאן דופן אלא שנפרץ או נעשו בו חלונות מהיכן שאין ניכר כלל כמבואר וס"ל לרבינו לפי דברי הרה"מ ז"ל דיתרה שבת על סוכה שאמרו היינו דוקא בפחות מעשר בלא צורת פתח דבסוכה מתכשר אפילו בפרוץ מרובה על העומד ובשבת בעינן עומד מרובה על הפרוץ כמ"ש רבינו פט"ז דשבת. ופתחים וחלונות שכתב כאן אין במשמען צורת פתח כמו שנראה מענין הלשון וכן נראה מדברי הטור סי' תרל"ג ועיין בדברי הרב לח"מ ז"ל.

הלכה יג

מיעטה בתבן וביטלו וכו'. פי' הרב המגיד ביטול גמור ומשמע קצת דר"ל בפה וכן פי' הרב ב"ח ז"ל דברי רבינו בפשיטות וציין בדברי רבינו פ"ג דעירובין ושם לא מצאתי שכתוב כן עיי"ש. ועל מ"ש עוד הרה"מ דפי' ביטלו שדעתו להניחו שם לעולם הקשה הרב ב"י סי' תרל"ג דלא ידע מהיכן הוציאו עיי"ש והרב לח"מ תמה על הרב ב"י עיין עליו וצ"ל שלא היה גורס כגירסתינו בדברי הרה"מ ז"ל ודו"ק.

הלכה יד

בנה איצטבה בה וכו'. דף ד' ופירוש סמוך לדופן האמצעית מדמפלגינן בבנה מן הצד וכו' ובהא לא וק"ל.

הלכה טז

דופני סוכה. שם דף כ"ג. ודין עושה אדם את חבירו מבואר בעירובין דף מ"ד ופירש הר"ן ז"ל דהיינו טעמא דכשהוא שלא לדעת הוה ליה כמחיצה העשויה בשוגג דשריא וכו' ע"כ. ולפי זה נראה לענ"ד דאפי' כל הד' מחיצות יכול לעשותן מבני אדם שלא לדעתן דהא בלא דופן ג' לא מקרי סוכה כלל [וגם עובדא דהש"ס על כרחך שתי מחיצות היו] ואפ"ה שרי א"כ ה"ה והוא הטעם בכל הד' לפי פי' הר"ן ז"ל ועמ"ש בפט"ז דהלכות שבת דין כ"א ופכ"ז דין י"ד.

פרק ה

הלכה א

הסכך וכו'. סוכה דף י"א.

הלכה ב

אבל אם עבר וסיכך וכו'. כתב מרן הקדוש דהר"ן כתב גבי שוצרי דסני ריחייהו דפסולין אף לדפנות דמשמע אפילו בדיעבד ע"כ. ויותר נראה כדברי רבינו משום דבגמ' דף י"ב איפליגו רב יהודה ואביי חד אמר מסככין בהם וחד אמר אין מסככין בהם משום דסרי רחייהו וכו' ואי אמרת בשלמא דבלכתחילה פליגי ניחא אלא אי אמרת דלמ"ד אין מסככין היינו אפילו בדיעבד רחוק הדבר לומר דחד שרי אפילו לכתחילה וחד אסר אפי' בדיעבד וכעין זו הקשה התוס' בשבת ותו דאפושי פלוגתא לא מפשינן מלבד דסכך זה או דפנות אלו מן התורה הם כשרים גמורים דלא הקפידה תורה אלא גדולי קרקע ואינו מקבל טומאה ותלוש ובגמ' נמי אמרו כיון דסרי רחייהו שביק להו ונפיק וכו' כיון דנתרי

טרפייהו שביק להו ונפיק הרי דהקפידה אינה אלא דילמא שביק לה ונפיק א"כ כי לא נפיק בדיעבד מיהא אמאי לא נימא דיצא ודו"ק.

שמא יסכך בשברים. דף ט"ז אמר ר' אמי בר טביומי סככה בבלאי כלים פסולה מאי בלאי כלים אמר אביי מטלניות שאין בהם ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים תניא כוותיה דרב אמי בר טביומי מחצלת של שיפה ושל גמי שיריה אף על פי שנפחתו מכשיעור אין מסככין בהם וכו' ופי' רש"י שיריה כגון נפחתה ונשתייר בה אע"פ שפחותה עכשיו מכשיעור לטומאה וכו' אין מסככין בהם הואיל ומכלי קאתו ותחילתה היתה מקבלת טומאה וכו' ע"כ. משמע דהאיסור הוא משום דעדיין לא פקע שם טומאה מנייהו [מדרבנן מיהא] א"כ מן הדין הם אסורים אמנם רבינו שכתב שמא יסכך וכו' אי קאי גם לובליותיהן שכתב משמע דמן הדין הוה שרי דפקעא לה טומאה מנייהו לגמרי אלא משום גזירה אסרום ולדידיה יש לפרש הברייתא דקמסייעא לר"א בר טביומי לענין סכך דוקא ולא לענין טומאה אכן תקשה על רבינו ההיא ברייתא דשבת דף כ"ו תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום ג' על ג' ומסככין בו חוץ מפשתן משמע דפחות מג' על ג' מסככין אפי' בשל פשתן ובשלמא לפי' רש"י מצינן לתרוצי דהתם איירי בחתיכות קטנות שמעולם לא היה בהם ג' על ג' ובשמעתין איירי בבאות מבגד גדול דלא פקעא טומאתם וכדברי התוס' שם אבל לרבינו דס"ל דאין מקבלים שום טומאה קשיין ברייתות אהדדיה ויש ליישב דההיא ברייתא מעיקר הדין קאמרה דמסככין בהם והך דשמעתין לא אסרה אלא משום גזירה ולעולם דרבינו ס"ל דפחות מג' על ג' אפילו באות מכלי גדול אין בהם שום טומאה וכ"כ להדיא פכ"ב דטומאת כלים עיי"ש.

הלכה ג

סוכי תאנים וכו'. פירוש דוקא כשקצצן לסיכוך אבל אם קצצן לאכילה ונמלך עליהם לסיכוך אז צריך לשער הקשין לבד שיהיו מרובים על האוכל והידות הדבוקים באוכל א"נ צריך שיפסידם כגון שידוש אותם וכ"כ רבינו פ"ה דטומאת אוכלין ולא הוצרך לבארו כאן מכיון שכתב שאין מסככין בדבר המקבל טומאה הרי דהא בהא תליא ועיין להרב ב"י סימן תרכ"ט.

סיכך בירקות וכו'. בגמ' אמרו כן אירקות שאדם יוצא בהם יוצא ידי חובתו בפסח וצ"ל דהוא הדין בכל הירקות שדרכם להתייבש ואגב דיני טומאה נקט נמי גבי סכך של סוכה עיי"ש.

הלכה ד

סיככה בפשתי העץ וכו'. דף י"ב אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן סככה באניצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשרה והושני פשתן איני יודע מה הוא והושני עצמן איני יודע מה נפשך אי דייק ולא נפיץ הושני קרי ליה אבל תרי ולא דייק הוצני קרי ליה או דילמא תרי ולא דייק נמי הושני קרי ליה ע"כ. ופי' רש"י באניצי פשתן פסולה שכן ראויה ליטמא בנגעים וכו' ע"כ. אמנם לרבינו נראה דאין הטעם משום טומאה כלל שהרי כתב בפי"ג דטומאת צרעת שאין הפשתן מטמא עד שיהיה טווי ושיעור הפקעת של טווי כדי לארוג ממנו ג' על ג' שתי וערב ע"כ. א"כ הכא על כרחך לאו היינו משום טומאה כפי' רש"י אלא משום דנראה כאילו אינו מגדולי קרקע ורבינו בחלוקא דדייק ולא נפיץ שנסתפקו בגמ' לא גילה דעתו מה דינו אך נראה דהוצרך להשמיענו מאי דפשיט ליה לתלמודא דהיינו אניצי והושני דחד הוי ודאי דלא דייק ולא נפיץ וחד נמי ודאי דדייק ונפיץ ולענין הושני מה דינו אף אם לא נדע בבירור מה הוא כתב ז"ל מפני שנשתנית צורתו וכאילו אינם מגידולי קרקע אם כן בדייק ולא נפיץ שלא נשתנה צורתו לגמרי ממילא השמיענו שהוא כשר לקולא ואף את"ל דדייק ולא נפיץ נמי נשתנה צורתו והוי לחומרא אין זה תימה דמשום גזירה יש לאסרו דומיא דשברי מטלניות וכלים דלעיל ועיין להרב לח"מ ז"ל.

הלכה ה

סיככה בחצים וכו'. פירוש הבית יד של החצים אם יש בו נקב ותוחב בו החצים נקרא נקבה ואם אין לו נקב אלא שהבית קיבול של החץ נכנס בו נקרא זכר וכן מתבאר מדברי רש"י והתוס' שם.

הלכה ו

מחצלת וכו'. דף י"ט. ומ"ש בס' רבינו
ואפילו ניטל בנוסח אחר כת"י ואפילו נטל.

הלכה ז

נתן עליה נסר וכו'. כתב הרב המגיד ז"ל כשהנסר הזה הוא מן הצד שנשארו לסכך הכשר ג' דפנות וכו' ע"כ. נראה דלאו דוקא ג' דפנות דהא בג' דפנות סוכה מתכשרת וכשהוא נותן הנסר מצד אחד לא נשארו אלא ב' דפנות וכדאמרינן בפרק דלעיל גבי איצטבא מן הצד וכו' ואפ"ה היא כשרה מכח דופן עקומה כדאיתא בגמ' בח' אמות מצומצמות וכו' אם לא שנאמר דכוונתו מהצד הפרוץ דאז נשארו כל הג' דפנות שלמים ודוחק דהיה לו לפרש. ומ"ש מרן ע"ד הרב המגיד ז"ל דאפשר נמי כגון שנתנו באמצע לרוחב הסוכה וכו' ע"כ. נראה שגם הרה"מ ז"ל יודה לו ודו"ק.

הלכה ח

ובלבד שלא יהא וכו'. דבר זה הוא נגד רש"י והתוס' דף ט"ו והרא"ש ז"ל תמה על רבינו עי"ש והנה הרי"ף ז"ל יהיב טעמא למתניתין דהלכה כבית הלל משום תעשה ולא מן העשוי וריא"ז כתב דנראה מדבריו שסבור דהנסרים הם רחבים ד' נראה דכוונתו משום דסתם הדין וסתם תקרה היא ד' טפחים כסברת רש"י והתוס' והרא"ש ז"ל אמנם הר"ן ז"ל כתב דאדרבא אם דעת הרי"ף כפי' רש"י וכו' לא היה כותב משום תעשה ולא מן העשוי דלדעת רש"י היינו משום ביטול תקרה ומתוך כך נראה דס"ל דהסוגיא מתפרשת בנסרים צרים ואשמועינן מתניתין דהו"א דבמפקפק אע"ג דשוב לית לן משום תעשה ולא מן העשוי הייתי אוסרו משום גזרת תקרה קמ"ל עי"ש ובהרב ב"י סי' תרל"א ולעניין קושיית סתם תקרה שהיא ד"ט י"ל כמ"ש הר"ן ז"ל מההיא דפ' הבית והעליה מאי תקרה ר' יוסי בר חנינא אמר קינים וסנאין וסטיני אמר ריש לקיש לווחים וכו' אלמא אין רוב תקרות מנסרים שיש בהם ד' וכו' ע"כ. ונמצאו דברי רבינו מכוונים עם הש"ס דס"ל דמתניתין קמייתא איירי בתחילת עשיית הסוכה והך דתקרה איירי כשהיתה עשויה כבר לשם בית ונמלך עליה לשם סוכה דהו"א דאף שהנסרים פחותים מד"ט שתהיה פסולה אע"ג דמפקפק משום דלא מבטל לתקרה קמ"ל והיינו כדעת הרי"ף ז"ל. וראיתי להטור ז"ל בפסקי הרא"ש שכתב שאין בנסרים ד"ט ודבר תימה הוא נגד מ"ש הרא"ש ומ"ש הוא עצמו בסי' תרל"א ושמא דטעות סופר הוא וצ"ל שיש בהם ד"ט.

הלכה ט

שהרי לא עימר. נוסח אחר שהרי לא עומד ומ"ש

לפיכך וכו'. רבינו סתם דבריו ומשמע דלא שנא אם עשה כן למעלה ואח"כ חטט מלמעלה למטה לא שנא אם הניח החלל למטה וחטט מלמטה למעלה והיא סברת האור זרוע ז"ל אבל רש"י לא פי' כן והמפרשים ז"ל עמדו באם חטט מלמעלה מתחילה עד שהגיע לחלל טפח עיין עליהם ומ"מ דברי רבינו נראה שהם מוסכמים ודו"ק.

הלכה י

חבילי קש. דף י"ב.

הלכה יא

חבילות קטנות וכו'. דף י"ג. והקשה מרן ז"ל דלמה כתב קטנות דאי פחות מכ"ה אפילו לא היו אגודים למנין אלא לשם אגד מסככין בהם ע"כ. ואפשר דרבינו כתב כן משום דסתם חבילה הויא יותר הרבה מכ"ה כמו שהוא בזמנינו והקטנות הם מכ"ה או יותר

וכתב קטנות כלפי דרך עשיית החבילות שגם בזמנו היו עושים כן ופשיטא שאין להבין בדבריו שיהיו פחות מכ"ה.

הלכה יב

העושה סוכתו תחת האילן. משנה וגמרא דף ט' והרב המגיד ז"ל פי' דעיקר הדין הביאו רבינו לקמן דין י"ג עירב דבר שמסככין בו וכו' מפני שהוא מפרש חבטן שאמרו בגמ' שר"ל הפרידן ושכן הבין הראב"ד ז"ל וכבר עמד בדברי הרה"מ הלח"מ ז"ל עיין עליו אמנם מכיון דחזינן לרבינו בפירוש המשנה אמתני' דהעושה סוכתו תחת האילן לא פירש כלום ואמתני' דהדלה עליה את הגפן וכו' פי' אם היה הסיכוך הרבה מהם כשרה בתנאי שיקוץ וכו'. נראה להדיא דמפרש חבטן קצצן וכמו שהבין מרן ז"ל ולפיכך קבע הדין אמתני' דהדלה עליה וכו' משום דמהאיך לא אתי אלא מדיוקא לדעת רבא ולא אשמועינן אלא דאף לכתחילה שפיר דמי וכבר פי' הסוגיא מרן ז"ל. אכן מה שיש לעמוד בזה מההיא דהמקרה סוכתו בשפודים או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהם כמותם כשרה ובגמ' פריך בשלמא לרב פפא דס"ל פרוץ כעומד מותר ניחא אלא לרב הונא בריה דרב יהושע דס"ל אסור קשיא ומתרץ במעדיף א"נ אם היו נתונים שתי נותנם ערב ע"כ. והיכי שרי בשהסכך כשר כמו הפסול הרי דומה לאילן דצריך לקוץ וינענע ואף לסברת ר"ה בריה דר"י דמוקים מתניתין במעדיף וכו' אכתי היכי שרינן השפודים שהוא סכך פסול והכא גבי אילן אף דהוי המיעוט צריך עכ"פ שיקוץ אותו ובשלמא לפי' רש"י ז"ל שפי' חבטן שעירבן כדי לבטלן מצינן לתרוצי כמ"ש התוס' דהתם הצל של הסכך כשר מרובה מחמתו וכיון דכי שקלת ליה סגי בכשר אמטו להכי לא קפדינן אביטול וכו' אבל לפירוש רבינו קשה וי"ל דהתם איירי בשאין ג' טפחים בין סכך לסכך כמ"ש לקמן דין ט"ז א"נ י"ל דגבי אילן היינו טעמא משום דמצטרף סכך כשר לסכך פסול פירוש שהם מעורבין עם הסכך כשר ולהכי בעי קציצה משא"כ גבי שפודים דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ולפי זה לא שייך להקשות על רבינו דתלתא מתני' למה לי בההיא דהעושה סוכתו וההיא דהדלה עליה את הגפן דחדא אשמועינן דיעבד וחורנא לכתחילה ניחא אבל ההיא דהמקרה סוכתו למאי איצטריך עיי"ש ובמ"ש ניחא דלא דמי ואף לפי דרכו של הרב י"ל דאי אשמועינן גבי אילן הו"א דכיון דדמי לסכך כשר לא מינכר ואין לחוש לרואים אבל גבי שפודים דאיכא למיחש לרואים שיטעו לומר דמסככין בהם אימא דלא שרי קמ"ל וכדאמרינן גבי מסככין בנסרין וכו'. ולמאי דנייד הראב"ד והרה"מ ז"ל מפירוש חבטן שר"ל קיצצן כמ"ש בפירוש המשנה נראה דהיינו טעמא משום דדחיקא להו לישנא דמתני' דקתני אם היה הסיכוך הרבה מהם או שקיצצן כשרה דמדקתני או

שקיצצן דהיינו על כרחך באין הסיכוך הרבה מכלל דברישא דקתני אם היה הסיכוך הרבה היינו בלא קציצה ומ"מ כיון דנפק מפומיה דמר כל עוד דלא חזינן להדיא שחזר בו היינו טעמא דמרן ז"ל לפרש כאן כדבריו בפירוש המשנה דיש ליישב הלשון אף כי בקצת דוחק. ובנוסח אחר כת"י משנת הקי"א מחקו בדברי רבינו מתיבת כשרה עד הרבה מהם ודו"ק.

הלכה יג

בשניהם וכו'. עד סיכך בנוסח אחר כת"י נמחק כל זה.

הלכה טו

ואיזו היא סוכה קטנה. כתב מרן ז"ל דיש להסתפק בלשון רבינו אי ס"ל דז' טפחים על ז"ט מצטרפין כלומר שאם סכך פסול מתחיל מהדופן שמהצד אינו מגיע עד הדופן האחר ואם נצרף סכך שאצל דופן האמצעית וסכך שאצל הפתח ע"י הצד שאין מגיע לו סכך פסול יש בסוכה זו ז' על ז' ונכשיר או נימא דאין מצטרפין וצ"ע ע"כ. ונראה דאפשר לומר דס"ל דאין מצטרפין מדיוק לשונו שכתב כל שישאר בה יתר על סכך הפסול ז"ט על ז"ט כשר ע"כ. ואם היתה כוונתו דלאו דוקא במקום אחד אלא אפילו ע"י צירוף כך היה לו לומר כל שיש בה יתר ז"ט על ז"ט סכך כשר ואז הוה אמינא דעל פי החשבון קאמר כמ"ש גבי סוכה עגולה בפ"ד אם יש בהקיפה כדי לרבע וכו' דאין לומר שנזהר מלשון זה דהו"א דאפילו בהפסק גמור מסכך פסול דליתכשר דאין זו סברא כלל ומלבד דיוק זה מצד הסברא מבחוץ ג"כ נראה כן דכיון דשיעור סוכה הוא שיעור זוטא טפי א"כ לפחות הסברא נותנת שיהיו במקום אחד בלא שום צירוף.

הלכה טז

סיכך בדבר פסול וכו'. כתב הרב המגיד ז"ל וכיון שכן ודאי בעינן סכך כשר טפי פורתא דאי לא מאחר דכפרוץ הוא הויא לה למטה חמתה מרובה מצילתה כדאיתא ר"פ הישן ומבואר בחכמות הראיות במופת שאור השמש הנכנס בחור מרובה על החור וכיון שכן על כרחין בעינן טפי ע"כ. ויש לדקדק דמשמע דבסוכה בעינן צלתה מרובה מחמתה וכיון דכשהסכך הוה שוה לאויר הו"ל ודאי חמתה מרובה מצילתה כמ"ש הרב ז"ל והוא מבואר בחוש הראות א"כ איך אפשר דבטפי פורתא יהיה צילתו מרובה מחמתו כדין סוכה דמסתברא דיהיה צילתו וחמתו שוים מלמטה וגם לדברי התוס' קשה דבפ"ק דף ט' ד"ה הא קמצטרף וכו' כתבו וז"ל ואם הסוכה שתחת האילן מסוככת כראוי שצילתה מרובה מחמתה לאו מסתבר שתפסל וכו' ותדע דגבי מקרה סוכתו בשפודים או בארוכות המטה מכשרינן לקמן ביש ריוח ביניהם כמותם וכו' ולא אמרינן שתפסל משום מצטרף

סכך פסול דכיון דכי שקלת ליה סגי בכשר וכו' ע"כ. ואין ספק דכוונתם למ"ש בגמ' ביוצא ונכנס אי נמי במעדיף דכולהו חד שיעורא הוא כמ"ש רש"י והתוס' שם אמנם שבהך פורתא טפי דהיינו שהשפוד יכנס ויצא בריוח דהיינו כל שהוא קשה דאיך אפשר דבזה יהיה צילתו מרובה מחמתו ובשלמא לסתם מתניתין והש"ס שם הוה מצינן לפרושי דחזר הסכך פסול לכשר ע"י ביטול ברוב כדאמרינן בסוגיין דאילן וכו' אבל לדבריהם קשה ובדוחק היינו יכולים לומר בין לדברי הרב המגיד בין לדברי התוספות הנ"ל דלאו דוקא קאמרי אלא אותו שיעור שיבא לנו הצל מרובה על החמה אמנם מאי דנראה לענ"ד אמת דסבירא להו דכי הצל והחמה שוים מלמטה סגי בהכי ודינו כצילתה מרובה מחמתה ולכך סתמו דבריהם והכי איתא בדף כ"ב אמתני' דצילתה מרובה מחמתה כשרה דפריך תלמודא הא כי הדדי פסולה והא תנן באידך פרקין ושחמתה מרובה מצילתה פסולה הא כי הדדי כשרה לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה ופי' רש"י דכשהצל שוה מלמטה ש"מ שהכשר מרובה מלמעלה ודי בהכי ובזה הכל מתורץ ומתבאר ג"כ מדברי רבינו והרה"מ ז"ל לקמן.

ואגב ראיתי סברא מחודשת אצלי בדברי הרא"ש בשם בעל העיטור ז"ל בשם רבותיו נשמתם עדן דאם יש בין קנה לקנה כמלא קנה למעלה למטה צילתה מרובה מחמתה שהחמה מועטת למטה כשרה ואם למטה כי הדדי ולמעלה חמתה מרובה מצילתה פסולה ע"כ. והוא דבר תמוה אצלי הרבה דמשמע ודאי שהוא נגד הרב המגיד ונגד המציאות לכאורה ושוב חפשתי בהרב ב"י ז"ל ומצאתי שהביא דעה זו וכתב שהוא נגד הרה"מ ז"ל עיי"ש ועדיין תמיהתי במקומה עומדת שיחלוקו במציאות ונראה לענ"ד דבמציאות לא פליגי ודאי אלא לענין הדין הוא דפליגי דהנה הדבר ידוע ומפורסם דבאמצע היום תתפשט החמה בריחוקה ותהיה חמתה מרובה מצילתה ובעת שהחמה עולה ממזרח ובשעת נטייתה למערב אז יתפשט הצל יותר למטה ואז הויא לה צילתה מרובה מחמתה ואם כן לא פליגי אלא לענין דינא דמר פסיל מכח דבאמצע היום החמה מרובה ומר מכשר מכח דבשאר היום הצל מרובה כן נראה לענ"ד ודו"ק.

הלכה יז

פירש עליה וכו'. משנה דף י' ומ"ש **בין בכותליה**. הלשון מגומגם דכבר כתב לעיל פ"ד דין ט"ז דדופני הסוכה כשרים מכל דבר אפילו מבעלי חיים אם לא שנאמר דנקט לה משום מ"ש אח"ז דכשהוא ממעט ברחבה הוי מיעוט ופסולה ועוד י"ל דלישנא דגמ' נקט.

הלכה יח
נויי סוכה. דף י"ב. ומ"ש בס' רבינו
מגנה נוסח אחר ממנה.

הלכה יט
סכך וכו'. דף כ"ב.

הלכה כ
בד"א. דף י"ח. ומ"ש בספרי רבינו כגון כרים וכסתות נוסח אחר כת"י כגון כלים וכוסות.

הלכה כא
היה הסיכוך וכו'. דף כ"ג וכתב מרן ז"ל דרבינו ס"ל כיש אומרים שהביא הר"ן ז"ל וקשה קצת דלקמיה כתב ד"ה ואם היה ברוחב וכו' דרבינו ס"ל כדברי הר"ן גופיה ועוד דמ"ש ואפשר שרבינו בא למעט וכו' הוא היפך האמור ומלבד דהלשון כפול סותר ג"כ את עצמו ואם היינו יכולים לומר דכוונתו לדברי הרי"ף הוה ניחא קצת אמנם לא מצאתי כן להרי"ף ז"ל ובב"י כתב שדעת רבינו כהר"ן ז"ל עיי"ש. ומ"ש בס' רבינו
ואם היה ברוחב זה נוסח אחר כת"י ואם היה ברוחב ד' זה. ומ"ש
כנגד שפת היורד נוסח אחר כת"י כנגד זה היורד.

הלכה כג
מטה וכו'. דף כ"ב. ודין העמודין דף י'.

הלכה כה
סוכה שאולה וכו'. דף כ"ז ול"א וכתב הרב לח"מ ז"ל דהך לישנא דלא שינה בהם וכו' קאי בין אנסרים בין אעצים שכתב לעיל עיי"ש ולענ"ד נראה דאין צורך לזה דמכיון שרבינו כתב שתקנת חכמים שאין לבעל העצים אלא דמי העצים בלבד מינה משמע ודאי דלא שינה בהם דאם שינה מה צורך לתקנת חכמים כיון דמדאורייתא קנייה וא"כ דברי רבינו כפשוטן דלא קאי אלא אנסרים שהזכיר. עוד הקשה ז"ל ע"ד רש"י שפי' דקנינהו בשינוי מעשה ובנסרים ודאי לא קננהי בשינוי כיון דתלי הטעם בגמ' משום תקנת חכמים דא"כ אמאי לא תירצו בגמרא כשהקשו פשיטא דאי מהתם הו"א משום דשינה בהם וקננהי בשינוי אבל היכא דלא קננהו בשינוי לא קמ"ל עכ"ל ונראה דרש"י ז"ל כיוון אל האמת דבעצים ודאי דאיירי בכל ענין בין ששינה בין שלא שינה ותדע דפי' עוד שם ד"ה אבל גזל וכו' ועוד משום תקנת השבים וכו' ע"כ. וכוונתו לפרש הש"ס בכל ענין וא"כ כי מתרץ תלמודא משכיחי ולא שכיחי מלתא פסיקתא נקט דשייך בין למציאות דאיכא

שינוי בין ללא והוא מבואר לענ"ד. ולדברי מרן ז"ל עיין להתוספות שם. ומ"ש בספרי רבינו העושה סוכתו ברה"ר בנוסח אחר כת"י שהעושה.

פרק ו

הלכה א

נשים וכו'. סוכה דף כ"ח. ועיין בדין י"ג.

כבן ה' כבן ו'. פירוש כל חד לפום חורפיה א"נ לפי הבריאות ובפ"ו דעירובין פסק דקטן בן ז' שנים או פחות יצא בעירוב אמו וכן בפכ"א דהל' אישות פסק דאם רצתה המגורשת שיהא בנה אצלה אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן ו' שנים גמורות ע"כ. וכתב הרב המגיד דהיינו כדרב אסי דאמר קטן בן ו' שנים יוצא בעירוב אמו וכו' ואמרינן בעירובין דאפילו בן שש בצוותא דאימיה ניחא ליה וכו' ע"כ. וכ"כ רש"י והר"ן ז"ל ס"פ אע"פ ואע"ג דאדחייה לה הך דצוותא דאימיה ניחא ליה מ"מ עיקר הדבר על פי האמת נאמר דטבע הקטנים כן הוא דאף בשנים שא"צ עוד לאמו דהיינו שאין אמו מקנחתו או שאינו קורא אמא אמא מ"מ עדיין חביבותיה גבה ואינו מתפרש מאצלה וא"כ רבינו שפסק בעירובין בן שש היינו נמי מהאי טעמא וגם מ"ש או פחות קאי לענין הדין ולא נחית התם לצריך לאמו כלל כפשט דברי רב אסי ומ"ש בפרקין דהיינו לענין חיוב הקטן מצד עצמו כתב שיעור השנים שאין נקרא עוד צריך לאמו לענין קינוח או קריאת אמא אמא כנזכר בש"ס אלא שפשט דברי הש"ס לא מוכחי הכי וצריך ליישב דרבינו תפס כרב אסי וכסברת ההלכות ותירוץ הש"ס הא דאיתיה לאבוה במתא וכו' אינו אלא לר' ינאי ור' שמעון בן לקיש ולכך רבינו לא הזכירו כן נראה לענ"ד לעצמי הגם דמרן ז"ל לא הבין כן ודבריו צל"ע. ובדפוס אמשטרדם מחקו כבן ה' בדברי רבינו ואפשר דט"ס הוא.

הלכה ג

האבל חייב. דף כ"ה ופירש הרא"ש ז"ל דהוה אמינא דפטור משום דדרך האבל דרוצה לישב בדד בצערו ולישב בסוכה הוא צער לו וכו' ועיין להרב מג"א ז"ל.

הלכה ה

כיצד היא וכו'. דף מ"ג וכ"א.

הלכה ו

כביצה נוסח אחר מביצה. ושיעור כביצה נלמד ממ"ש שם דף כ"ז הא כביצה בעי סוכה לימא תהוי תיובתיה דרב יוסף ואביי וכו' ופי' רש"י ואביי דאמר כדטעים בר בי רב

דהיינו כביצה דכביצה אוכל הנאכל בבליעה אחת הוא כדאמרינן בפ"ב דיומא וכו' ע"כ. ופחות או מעט יותר הוא פשוט ג"כ מטעימת בר בי רב גופה דאין דרך לצמצם כ"כ בזה.

הלכה ז

אכילה בלילי יו"ט וכו'. דף כ"ז וכתב הרב המגיד בשם התוס' כיון שלילה ראשון חובה אפילו היו יורדים גשמים חייב לאכול שם. והרשב"א ז"ל כתב בתשובה שאינו חייב וכן עיקר ע"כ. וכן היא סברת הסמ"ק ואור זרוע אמנם הרא"ש והטור והר"ן ופסקי מהרמא"י [תרומת הדשן] ז"ל ס"ל דבלילה הראשון חובה אף אם ירדו גשמים ואיכא מאן דס"ל דה"ה גם בלילה שניה עיין להמג"א ודברי רבינו סתומים.

הלכה ט

המתפלל וכו'. דף כ"ח.

הלכה י

כל אותו הלילה עד שיגמור. בנוסח אחר אין שם כל אותו הלילה והכי מסתברא דהא לא פירש דבאוכל בלילה איירי וגם אין שייך זה אלא בשינת הלילה ודו"ק.

הלכה יא

גמר מלאכול. דף מ"ה ועיין להרב לח"מ.

הלכה יג

בזמן הזה וכו'. כתב הרב מג"א סימן תרס"ח בשם המרדכי דאין ישנים בסוכה בשמיני עצרת דבשלמא גבי אכילה איכא היכרא דהא אין מברך משא"כ בשינה וכו' ע"כ. ורבינו סתם הדברים ומשמע מדקדוק לשונו דגם בשינה חייב ודו"ק.

ומ"ש בס' רבינו שהוא יו"ט ראשון. נוסח אחר כת"י שהוא יו"ט אחרון והיא היא.

הלכה טו

עצי סוכה וכו'. דע דהרא"ש ז"ל פליג על רבינו בזה וס"ל דדוקא עצי סכך אסירי דזה מקרי סוכה אבל עצי דפנות משרא שרו והתוס' בשם ר"ת ז"ל חילקו דכדי הכשר סוכה דהיינו שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח מתסרו מדאורייתא ושארא משום מוקצה מדרבנן א"נ דבעודה קיימת אסורה מדאורייתא ובנפולה או רעועה מדרבנן וקשה לי בגוייהו דבפסקיהם ז"ל פרק המביא מייתו הנך תרתי ויש נפקותא גדולה ביניהם ודו"ק.

הלכה טז

וכן אוכלין ומשקין. נוסח אחר כת"י אוכלין וכלים.

פרק ז

הלכה א
כפות תמרים. שם דף ל"ב.

הלכה ג
ערבי נחל. דף ל"ג.

הלכה ד
ויש מין אחר וכו'. קשה קצת דבגמרא מוכח דצפצפה פיה דומה למגל ואין כשרה אלא חילפא גילא [כן הנוסח בגמרא] ותירץ הרב לחם משנה דרבינו רצה לתת טעם מוחלט ובתחילה כתב שהערבה כשרה ודאית וכו' ואחר כך הצפצפה ודאית וכו' אבל יש מין אחר דומה למגל שפעמים היא צפצפה ופעמים ערבה וכו' עיי"ש.

הלכה ה
ד' מינין וכו'. מנחות דף כ"ז. וסוכה דף ל"א.

הלכה ו
וכשהוא נוטלה וכו'. על מ"ש מרן הקדוש דנוסח הברכה לדעת רבינו היא ליטול לולב וכאן לא דייק וכו' אחרי המחילה הראויה אין נראה וכבר הארכתי בזה פי"ב דברכות עיי"ש. ועל מ"ש רבינו
הואיל וכולן וכו' קצת קשה דבגמ' איתא אמר ר' ירמיה מ"ט מברכין אלולב הואיל ומינו גבוה מכולן עד כאן ומהתימה על הרב המגיד שהזכיר הדברים ולא נרגש מזה אם לא שנאמר דהיא היא אי נמי כיון דלא נפקא לן מידי לענין דינא לא חש גם הרב כנה"ג סי' תרנ"א כתב דמ"ט לא מברכין אאתרוג כיון דקדים בקרא ויש בו יותר הנאה וחשוב עיין בשו"ת מהרי"ל סי' קס"א ע"כ וכעת לא זכינו לדבריו.

הלכה ז
ואם רצה להוסיף וכו'. משמע מדברי רבינו דאיכא בל תוסיף בשאר מינין לפי גירסא זו שלפנינו והראב"ד ז"ל השיג עליו דליכא בל תוסיף אלא במין אחר וכו'. והנה בסוכה דף ל"א פריך תלמודא לר' יהודה ולא בעי הדר והתנן אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר"י מ"ט לאו משום דבעי הדר לא דהא אמר רבא אפילו בסיב ואפילו בעיקרא דדיקלא מ"ט דר"י התם דקסבר לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הו"ל ה' מינין ע"כ. מוכח מהך סוגיא דלר"י דס"ל לולב צריך אגד אין אוסר בו אלא מין אחר אבל מינו כגון סיב ועיקרא דדיקלא אינו פוסל וזה דוקא באגד דהיינו הקשר אבל במוסיף

ממש כגון ב' לולבים או ג' ערבות לא שמענו להדיא מה דינו אף דמכל מקום מדקאמר תלמודא ואי מייתי מינא אחרינא וכו' משמע דדוקא במין אחר היא הקפידה וזה סייעתא להראב"ד ז"ל שכתב דבשני לולבים אין כאן בל תוסיף. תו איתא התם אמר מר כשם שאין פוחתין מהם כך אין מוסיפין עליהם פשיטא מהו דתימא הואיל ואמר ר"י לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי קמ"ל ע"כ. ופי' רש"י ולא אגיד ליה בהדיה ע"כ. נראה דכוונתו משום דלעיל אמרינן דמינא אחרינא הו"ל ה' והוה אמינא דדוקא באגידי אהדדי אבל בדלא אגיד קמ"ל הכא דאפ"ה אסור הגם דלפ"ז יקשה מדוחק הלשון דקתני כשם שאין פוחתין כך אין מוסיפין וכיון דשאין פוחתין היינו על כרחך ממיני האגד דין הוא שכך אין מוסיפין היינו נמי אפילו ממינו וזו היא דעת רבינו וכדלקמן בע"ה.

ואיך שיהיה התוס' ז"ל כתבו דכי אמרינן הכי לר' יהודה היינו לומר וכ"ש לרבנן דס"ל דא"צ אגד וחשיב מוסיף כיון שהוא דרך גדילתו ושוב הקשו ז"ל מההיא דסנהדרין דקאמר למ"ד לולב א"צ אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ותירצו דהתם היינו לענין דאין זה כל המוסיף גורע דלעולם ידי מצוה יצא אלא דעובר על בל תוסיף וכו' ע"כ. והדברים מגומגמים הרבה לומר דהתם בסנהדרין איירי דעובר על בל תוסיף דאיתא התם דף פ"ח אמתניתין דחומר בדברי סופרים וכו' חמש טוטפות כדי להוסיף על דברי סופרים חייב ואמר ר' אלעזר אמר ר' הושעיא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין אליבא דרבי יהודה ופריך והאיכא לולב דעיקרו מדברי תורה וכו' ומתרץ בלולב מאי ס"ל אי ס"ל דלולב א"צ אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי [ופי' רש"י ואין זה גורע] ואי ס"ל דצריך אגד גרוע ועומד הוא ופי' רש"י גרוע ועומד דמתחילתו לא עשה כהוגן שאגד שם תוספת מצוה ואנן בעינן גורע דהשתא שהיה מתחילתו כשר ופוסלו בתוספתו ע"כ. ופריך והאיכא ציצית דעיקרו מדברי תורה וכו' בציצית מאי ס"ל אי ס"ל דקשר העליון לאו דאורייתא האי לחודיה קאי וכו' ואי ס"ל דאורייתא גרוע ועומד הוא ופריך אי הכי תפילין נמי אי עביד ד' בתים ואייתי אחרינא ואנח גבייהו האי לחודיה קאי וכו' ואי עביד ה' גרוע ועומד הוא ומתרץ האמר ר' זירא בית חיצון שאינו רואה את האויר פסול ע"כ. הסוגיא ופי' רש"י שאינו רואה את האויר כגון שהוסיף בית חמישי בצידו או דבר אחר ע"כ. נמצא לפ"ז דלא אשכח תלמודא מציאות דליעבר אבל תוסיף על פי התנאים של ר' אושעיא כי אם בה' בתים של תפילין ובלולב וציצית דחי ליה דא"א לעבור על בל תוסיף בין למ"ד צריך אגד בין למ"ד א"צ אגד וכו' והיכי כתבו הכא דלמ"ד א"צ אגד וכו' דידי

מצוה יצא אלא דעובר על בל תוסיף הרי כל תכלית המבוקש של המקשן למצוא בל תוסיף בלולב וכו' וא"כ מאי מתרץ ליה אכתי נימא מאי איריא תפילין הא איכא לולב מכ"ש דדוחק גדול לומר דכי מתרץ האי לחודיה קאי וכו' ר"ל אף דמ"מ איכא בל תוסיף דמסתברא כי אמרינן הכי כוונתו כמו שאינו וכמ"ש רש"י להדיא גבי האי לחודיה קאי וכו' דמתרץ גבי ציצית דהראוי למצוה היא המצוה והעודף כמי שאינו. תו קשה במ"ש דאין זה כל המוסיף גורע וכו' דא"כ הרי חסר תנאי זה כדאמר ר' אושעיא ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ותו לא שייך ביה בל תוסיף והיכי כתבו ז"ל דאיכא בל תוסיף ובאמת שגם שם הקשה קושיא זו ותירצו דבסוגיין איירי בבל תוסיף דרבנן והתם מדאורייתא עיין עליו ולדבריהם של שם הסוגיא מתיישבת כפשוטא ודוחק גדול הוא לפרש דבריהם דהכא דהיינו נמי מדרבנן.

ומאי דנראה לענ"ד דהתוס' דהכא קיימי בשיטת הי"מ שהביא הסמ"ג סוף מצות ל"ת דס"ל דכי אתמר ההיא דסנהדרין לענין זקן ממרא דוקא איתמר דבעינן ביה תורה ויורוך ואף דאיכא בל תוסיף לא יתחייב הזקן ממרא עד דאיכא לכולהו ולכך כי דחי ליה דבלולב א"צ אגד האי לחודיה קאי וכו' ופי' רש"י דאין זה גורע א"כ הרי חסר תנאי זה דאם הוסיף גורע דקאמר ר' אושעיא ושם פי' רש"י ואם הוסיף גורע ופוסל הראשון בתוספתו ע"כ. והיינו כפי המסקנא דר' זירא דקאמר התם בית החיצון שאינו רואה את האויר פסול א"כ כשקיים המצוה אף דעובר אבל תוסיף כמ"ש התוספות ז"ל אינו נעשה זקן ממרא בהכי דכולהו בעינן ואין לנו אלא תפילין. ובהכי תתיישב שפיר הסוגיא דעירובין דף צ"ה דמוכח מינה דבשני זוגות של תפילין איכא בל תוסיף דאמאי כיון דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי אין שייך בל תוסיף אמנם עם מ"ש התוס' הכא היא מתיישבת שפיר דלעולם בל תוסיף איכא הגם שקיים המצוה והאי לחודיה קאי ר"ל ולא נפסלה המצוה מפני זה אף דעבר על בל תוסיף מדאורייתא וכן הכריחו ז"ל בעירובין ד"ה אי קסבר וכו' אלא י"ל דאי זמן תפילין הוא איכא בל תוסיף אע"ג דלא מכוין כדמסיק רבא וכו' ע"כ. ועל כרחך בל תוסיף דאורייתא קאמרי דאל"כ תיפול עליהם הקושיא שהקשו לפי' רש"י שם והדבר ברור ומזה הכרח לפרש דבריהם דהכא דמדאורייתא איירו ואחרי המחילה רבתי מהרב בן חביב שנראה מדבריו שיש לזוגם עם ההיא דסנהדרין עיין עליו דמלבד שא"א לומר כן כאמור מה תיקן בזה הא אכתי מ"ש בעירובין קשיא לדידהו גופייהו כאמור.

אמנם מה שיש לחקור הוא אם בל תוסיף זה היינו דוקא במין אחר גמור או אפילו ממינו דיש לנו פנים לכאן ולכאן דמ"ש בסוכה שהזכרנו דקאמר ואי מייתי מינא אחרינא

וכו' משמע דמין אחר דוקא בעינן כדי לעבור עליו וזה לדעת התוס' דהתם כמ"ש וכן נמי ממ"ש אין אוגדין את הלולב אלא במינו וכו' קאמר רבא דהקפידה היא משום דלא להוי מוסיף ולכך בעי אפי' האגד ממינו דוקא ואפילו הסיב שגדל סביבות הדקל ועיקרא דדיקלא שפיר דמי נראה להדיא דדוקא במוסיף מין אחר קאמר וכ"כ התוס' דף ל"ד ד"ה ערבי נחל אפילו נותן כמה הדסים וכמה ערבות בלולב אין זה בל תוסיף אפילו למ"ד צריך אגד אלא א"כ מוסיף מין אחר ע"כ. והדבר קשה דמסוגיא דעירובין וסנהדרין משמע דאפילו במינו איכא לאו דבל תוסיף גמור וכבר ראיתי להתוס' עצמם בר"ה דף כ"ח ד"ה ומנא תימרא וכו' שנרגשו בזה במתק לשונם והניחוהו בתימה עיין עליהם ואין לנו שום תירוץ מספיק לזה כי אם מ"ש התוס בסנהדרין דההיא דסוכה מדרבנן היא וכן חילק הר"ן ז"ל שם אמתניתין דרבי ישמעאל וכו' ולפ"ז פסק ז"ל דאם הוסיף בהדס וערבה שפיר דמי דכל לנאותו לא גזרו וכו' עיי"ש אף שיש לגמגם קצת בעיקר החילוק ומכ"ש למ"ש התוס בעירובין. ורבינו ממ"ש פ"ב דהלכות ממרים דבי"ד שהורו שבשר עוף בחלב מן התורה עברו על בל תוסיף וממ"ש שם פ"ג דזקן ממרא אינו חייב אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת או תפילין וכו' משמע דס"ל דכי אתמר ההיא דסנהדרין לענין זקן ממרא דוקא אתמר כמ"ש מדברי התוס' דסוכה שהזכרנו והיא שיטת הרא"ם ז"ל בפרשת ואתחנן עיי"ש ולעולם דבשאר מצות נמי שייך בל תוסיף כאמור אלא שהחילוק בין מינו לשאינו הוא מסופק אצלינו בדעת רבינו דמדהתיר בפרקין יותר מג' בדי הדס ומכ"ש לפי החזרה כמ"ש מרן ז"ל שדעתו להתיר גם בערבה וכן העתיק הר"ן ז"ל משמע קצת דבמינו ממש לא הוי אלא דרבנן הגם שיש לדחות דשאני הדס וערבה דאינם מפורשים להדיא בפסוק וכמ"ש הרמ"ה ז"ל אבל הרב המגיד ז"ל לא ס"ל כשיטת התוס' אלא דאדרבא בהוסיף מאותו מין הוי איסור אבל תוסיף אבל במין אחר לא עבר דאמרינן האי לחודיה קאי וכבר ראה ליישב הסוגיאות עיי"ש.

והרא"ש ז"ל כתב בענין תפילין דרש"י ור"ת דאין כאן בל תוסיף אלא בעושה ה' בתים ע"כ. משמע דאזיל בשיטת התוס' דסנהדרין שכתבו דההיא דסוכה הויא מדרבנן דלפי דבריהם נמשך דגם ההיא דעירובין הויא ג"כ מדרבנן נמצא פסקן של דברים דיש פנים הנראין לכאן ולכאן ע"פ הסוגיות שהזכרנו ואין לנו כח עצמי להקשות לשום פוסק על זה יען כל אחד יש לו סמוכות לדבריו ולענין מעשה מיהא הנכון להחמיר וכן אנו נוהגים שלא להוסיף בד' מינין כלל. אכן לקושיית הרב המגיד על הראב"ד ז"ל דמאי שנא מתפילין דאיכא בל תוסיף וא"כ ה"ה בב' לולבים וכו' והרב לח"מ הקשה עוד דאיך כתב הראב"ד דלא שמע איסור גירוע והלא ד' מינין שבלולב מעכבים זה אם זה וכן

הקשה הרב חיים אבואלעפיא נר"ו לגירסת מרן ואם הוסיף או גרע לא פסל ותירץ שאם לא הניח רק בד אחד של ערבה וב' בדי הדס או ב' לולבים וב' אתרוגים לא פסל דא"צ אגד והאי לחודיה והקשה על תירוצו דמאחר דדרשינן ערבי שתים וענף עץ ג' מאי שנא מציצית דדרשינן גדיל ב' גדילים ד' ואם חסר חוט אחד נפסל כמ"ש פ"א דציצית וצ"ע ע"כ. ונראה לענ"ד לתרץ קצת דלא דמי דבשלמא בד' מינין שהותר בהם ההוספה משום נוי כיון דקפיד קרא אהדר משו"ה גם אם גרע כשר כיון דלא קאי קרא אדוכתיה בדוקא משא"כ בציצית דאין לנו שום דרשא דלישתרי וקרא דוקא קאמר אין לנו להוסיף ולא לגרוע. ובמונח דכשם שאין פוחתים וכו' היינו למניינם היכא דשייך מתורץ ג"כ הקושיא שהקשה להרה"מ ז"ל עיי"ש.

הלכה ט

משיגביה וכו'. שם דף מ"ב אמתניתין דיו"ט שחל וכו' ושכח והוציא את הלולב לרה"ר פטור וכו' קאמר אביי לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב ופריך הא מדאגבהיה נפק ביה אמר אביי כשהפכו רבא אמר אפי' תימא שלא הפכו הכא במאי עסקינן כגון שהוציאו בכלי וכו' וכתבו התוס' דמדאיצטריך אביי לשנויי הכי משמע דס"ל דמצות א"צ כוונה וכו' ותימה דבסוף ראוהו בי"ד דאמר רבא מצות א"צ כוונה קא מותיב ליה אביי טובא ושמא אביי קבלה מיניה ע"כ. וכ"כ הר"ן ז"ל והרב תוס' יו"ט תמה על הרע"ב ורבינו דפסקו בכל מקום כמאן דאמר מצות צריכות כוונה ובמתניתין דהכא פירשו להני שינויי דאביי ורבא וצ"ע ע"כ. עוד כתב ז"ל דגם בפ"ב מהל' שגגות כתב למשנתינו המוציא וכו' כדי לצאת וכו' כלומר שעדיין לא יצא ולא התנה באופני ההוצאה ש"מ משום דלמאי דקי"ל דמצות צריכות כוונה ליתנהו להני שינויי ע"כ .

ומאי דנראה לענ"ד בדעת רבינו דס"ל דלעולם ס"ל לאביי מצות צריכות כוונה וזה מדקמותיב לרבא בפ' ראוהו בי"ד וכו' ולא כסברת התוספות משום דדחיקא ליה מלתא לומר דאחר דפריך ליה כל כי האי קבלה מיניה וס"ל נמי דכי פריך הא מדאגבהיה וכו' היינו שבני הישיבה הקשו כן לאביי וכיון שראה אביי שהקשו לו כן הבין מתוך זה דלא ס"ל דמצות צריכות כוונה דאל"כ לא הוו מקשה מידי דפשיטא אף דאגבהיה אם לא נתכוון לצאת לא יצא וא"כ מה הקשו לו ומכח זה הוצרך לתרץ תירוץ מספיק ומוסכם ורבא דודאי ס"ל דמצות א"צ כוונה חידש לו דאפילו תימא שלא הפכו איכא לאוקומא שהוציאו בכלי וכו' אי נמי י"ל דלא רצה לתרץ בדבר שיש בו מחלוקת דעדיפא מינה מתרץ ליה תירוץ מרווח ומוסכם. והגם שמדברי רש"י ז"ל ד"ה ה"ג וכו' משמע קצת דדברי אביי עצמו הם וכ"כ הרב משה חגיז ז"ל י"ל דרבינו גריס כגירסת הרי"ף והרא"ש

דגרסי כי לא יצא בו אמאי פטור הא מדאגבהיה נפק ביה וא"כ דברי המקשה הוא וגם מצינן קצת לפרש גירסתינו על זה הסגנון וא"כ היינו יכולים לומר דמ"ש רבינו והרע"ב בפירוש המשנה היינו לרווחא דמלתא כאמור אלא דאחר ההתבוננות קשה לזה דרבינו כתב בתנאי וכו' דר"ל דוקא ועל כרחך לומר כמ"ש מוה"ר משה חגיז ז"ל והרח"א נר"ו שיש חילוק בין מצות שיש להם מעשה ללא עיי"ש.

הלכה יג

מצות לולב וכו'. צריך לפרש דלא מייתי קרא אלא לכל מקום ולכל זמן שהקדים דלשבת אין צורך כדאיתא בש"ס וכ"כ ז"ל ופשוט.

הלכה כא

חל יום שבת וכו'. דף מ"ב ורש"י ז"ל פי' כדי שלא יזלזלו בלולב שיאמרו שאינה מצוה חשובה ורבינו בפירוש המשנה כתב כדי שלא יטעו ליטול גם הלולב והקשו עליו מוה"ר משה חגיז והרח"א דא"כ גם כשחל שביעי בשבת ניגזור שיטעה ויטול גם הלולב ולא תירצו כלום עיין עליהם ולענ"ד נראה דהן אמת דעיקר קושיא זו לא שייכא אלא לאותה שנה דוקא דלדעת רש"י איכא למיחש שבשאר ימי החג לא יטלו הלולב כי אם הערבה לבדה. וא"כ ביום שביעי תו ליכא למיחש משא"כ לדעת רבינו דאפילו באותו יום ז' איכא למיחש אמנם אכתי יש לדקדק דאמאי לא שייכא קושיא זו על רש"י דאף דבאמת כשחל בז' אין לולב ניטל בלאו הכי מ"מ איכא למיחש שיזלזלו בו בשאר שנים. אלא די"ל דכיון שרואים דדוקא כשחל יום שביעי בשבת דוקא נוטלים הערבה יאמרו שאינו אלא כדי לפרסמה שהיא מן התורה ולהכי דחיא שבת ביום ז' שהוא יום מסוים כמ"ש רש"י ז"ל ה"נ י"ל לדעת רבינו שלא יבואו ליטול הלולב ביום ז' שחל להיות בשבת כיון שיודעים דאינו אלא כדי לפרסמה וכו' תדע דביום מסוים דוקא נקטי ליה ובשאר שנים כשחל השבת באמצע החג לא נקטי לה ש"מ דמן הטעם האמור הוא ודו"ק.

שהיא מצוה. נוסח אחר כת"י שהוא שבת.

הלכה כב

בגיגיות של זהב. מצאתי בס' כת"י משם הרב ישמעאל בן חכמון ז"ל שפי' כי סגולת העדר הכמישה אינה אלא בכלי זהב ולא שנותנין בהם מים דא"כ מאי איריא זהב ואי משום כבוד הרי בעל המשנה נתן הטעם כדי שלא יכמושו ולא משום כבוד ע"כ. עוד כתוב שם שמ"ש בס' רבינו

ובאין העם וכו'. עד כדרך וכו' יש להגיהו כי ממ"ש רבינו לעיל נראה שלא נהגו נביאים ליטול ערבה ביד כי אם בשביעי בלבד וראוי לתקן הספרים מפני כבודו של גאון ולהסיר מהם ובאין העם ונוטלין ממנה כדרך שנוטלין בכל יום ע"כ.

הלכה כד

כך היה המנהג בירושלים וכו'. רבינו השמיט קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו ע"ג קרקע דאיתא בברייתא אפשר בדוחק דמשום דמלתא דפשיטא היא דקורא בתורה צריך להניח הלולב לפי שגולל ספר תורה ופותחו כמ"ש רש"י ונושא כפיו נמי אצ"ל שהיא עבודה בידים אם כן בהכרח הוא מניחו.

הלכה כה

ובמועד מחליפין. היינו טעמא דכשהמים מתחממין אין מועילין והיינו טעמא דבשבת ויו"ט אסור דגורם ההפרחה והליחות וכ"כ ז"ל.

הלכה כז

למקצת היום. נוסח אחר כת"י למצות היום ונוסחתינו עיקר.

פרק ח

הלכה א

ארבעה מינין וכו'. כל דברי רבינו נתבארו שם דף כ"ט ל' ול"א ועיין להרב המגיד ומרן ז"ל.

הלכה ב

אתרוג של ערלה וכו'. דף ל"ה אמתני' ושל ערלה פסול מ"ט פליגי בה ר' חייא בר אבין ור' אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה וחד אמר לפי שאין בה דין ממון וכו' ופי' רש"י לפי שאין בה היתר אכילה ורחמנא אמר לכם הראוי לכם בכל דרכי הנאתו לפי שאין בה דין ממון וכו' הלכך לאו שלכם הוא ע"כ. תו קתני התם גבי תרומה טמאה דהיינו טעמא דלית בה היתר אכילה ע"כ. ורבינו בפירוש המשנה כתב וז"ל ערלה תרומה טמאה הם מכלל הדברים הטעונים שריפה וכו' ולפיכך הוא פסול למאמר השי"ת פרי דאלו אינם ראוים לאכילה בשום פנים ע"כ. וקשה על דבריו חדא דבגמ' לא תלו איסור ערלה ותרומה טמאה בשביל שהם עומדים לשריפה דא"כ הו"ל להגמ' לומר כן כדתני התם גבי אשרה ועיר הנידחת מ"ט כיון דלשריפה קאי כתותי מכתת שיעוריה ותו שסיים למאמר השי"ת פרי וכו' פתח בכד וסיים בחבית ותו דמנא ליה שפיסול ערלה ותרומה טמאה היינו משום דרחמנא קפיד אפרי וכו' ואי ס"ל דכוונת היתר אכילה שאמרו בש"ס

היינו משום דנקרא פרי מי הכריחו לזה ולמה לא פי' כרש"י והתוס' דמתיבת לכם הוא דדריש הכי וכוותייהו משמע ריהטא דסוגיא התם מתקיף לה רב פפא בשלמא עיסה כתיב ראשית ערסותיכם אתרוג נמי כתיב לכם לכם משלכם וכו' ע"כ.
והנה לקושיא ראשונה מצינן למימר עם מ"ש התוס' ד"ה לפי שאין בה וכו' וא"ת אתרוג של ערלה תיפוק ליה דמכתת שיעוריה דמצותו בשריפה דקחשיב ליה בתמורה בהדי נשרפים וכו' ומהאי טעמא נמי פסל אתרוג של תרומה טמאה דמצותה בשריפה ולמה לן טעמא דהיתר אכילה וי"ל דודאי לא היה צריך אלא נחלקו בהנך טעם לענין ערלה משום דנפקא לן לענין מעשר שני וכו' ע"כ. ולפ"ז תתורץ הקושיא שניה ג"כ דפתח בכד וכו' דכיון דטעם אחד הוא פשוט שהוזכר במתני' דתמורה והוסיף טעם אחר בש"ס וכו' לכך רצה להביא שניהם דהכל הוא לתכלית אחד אכן קושיא שלישית צ"ע אם לא שנאמר בדוחק דכוונתו ג"כ אלכם דקרא ונקט תיבת פרי דביה איירינן דהיינו האתרוג ובס' שמות בארץ ז"ל כתב דרבינו ס"ל דטעם היתר אכילה וכו' לא נפקא מלכם אלא מדכתיב פרי ופרי שהוא אסור באכילה וכו' לאו פרי מקרי וכו' ע"כ. וקשה לי על זה דערלה גופא קרייה רחמנא פרי אף שאסור באכילה דכתיב וערלתם ערלתו את פריו הרי דאף שהוא אסור באכילה לא נמנע הכתוב מלהזכירו בשם פרי.

הלכה ג

היה עקום לפניו וכו'. בנוסח אחר כת"י אין שם חלוקא זו. ומ"ש נעקם לאחד מצדדיו פסול בגמ' איכא תרי לישני ואף שדרכו של רבינו לפסוק כלישנא בתרא והו"ל להכשיר כבר כתב הרי"ף ז"ל דעבדינן לחומרא ומ"מ הוא מגומגם ואפשר דכיון דרבא לא מכשר אלא לאחריו משום דברייתיה הוא ש"מ דמן הצדדים לאו ברייתיה הוא דאל"כ הו"ל למימר לאחריו ומן הצדדים ברייתיה הוא דעכ"פ חידושא אשמועינן כי היכי דלא נטעי בלישנא דברייתא ודו"ק. ומ"ש בס' רבינו
בעלי החריות בנוסח אחר כעלי בכ"ף.

הלכה ד

היו עליו אחת אחת וכו'. בנוסח אחר כת"י אין שם חלוקא זו.

הלכה ה

הדס שנקטם. דף ל"ב ועל מ"ש הראב"ד
שכבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשו מכמה שנים וכו' הנה מהר"י בן לב ז"ל בתשובה נראה דס"ל דרוח הקודש ממש קאמר ומ"מ לא בשמים היא ומהר"ם בן חביב ז"ל חלק על זה דלאו רה"ק ממש קאמר אלא שנתברר אצלו כ"כ עד שנדמה לו כאילו רה"ק הוא

והביא ראיות לדבריו עיי"ש ומ"מ נראה לענ"ד דכשנדקדק בלשון הראב"ד במ"ש מכמה שנים נראה דממש קאמר.

נשרו רוב עליו וכו'. שם ומפשט דברי רבינו נראה דבהדס שלנו קאמר דאם נשתיירו בו ג' עלין בקן אחד די. והיא סברת בעל העיטור שהביא הטור סימן תרמ"ו וכן הבין ז"ל אמנם הרב המגיד פי' דברי רבינו על פי הש"ס באמרו דאיירי בהדס מצראה שיש לו ז' עלין ונשרו הרוב שהם ד'. וכשכתב רבינו ג' עלין בקן אחד בכל קן וקן קאמר עיין עליו. ולענ"ד נראה דכשנדקדק שרבינו לא הביא דין יבשו רוב עליו השנוי שם בברייתא מוכיח שמדמה נשרו ליבשו וכי היכי דביבשו אם נשאר המיעוט אפילו ג' בדי עלין כשר ה"ה והוא הטעם לנשרו [וזה דלא כהרא"ש ז"ל שחילק עיין עליו] ולכך כיון שהזכיר בנשרו שהוא כשר לא הוצרך לכתוב דין יבשו דכ"ש הוא וסברא זו דנשרו שכתבנו היא ג"כ סברת הרא"ה והביאה הר"ן ז"ל ואף שסיים שאין לסמוך עליו עיין להרב ב"ח שם שקיים דברי הרא"ה והביאו הרב כנסת הגדולה שם אשר לפי דבריהם ז"ל רבינו נראה מוצדק בכל דבריו.

הלכה ו

ערבה שנקטם. דף ל"ג ועל מ"ש הרב המגיד דרבינו סובר שדין הערבה כדין ההדס וכו'. נ"ב וכן מבואר בפירוש המשנה לרבינו שם.

הלכה ז

אתרוג שנקב וכו'. בנוסח אחר כת"י כתוב אתרוג שנקב נקב מפולש אם היה כאיסר וכו' והשאר נמחק.

חסר כל שהוא פסול. כתב הרב המגיד ז"ל דרבינו גורס במתני' דף ל"ד נקב חסר בלא וא"ו כלומר דתרתי פסולי קתני וכו' עיי"ש והרב לח"מ הקשה דאמאי לא פירש הרה"מ דגורס וחסר בוא"ו ודמתניתין בנקב שאינו מפולש איירי אבל מפולש בנקב כל שהו פסול ע"כ. וכלומר דגם בחסר בעינן ניקב דאם חסר בלי נקב אינו פסול וכן היא באמת סברת הרא"ם על הסמ"ג בדעת רבינו עיי"ש והדבר קשה להבין שהרי רבינו כתב סתם חסר כל שהוא פסול ומנין לנו להעמיס בדבריו ז"ל שר"ל ע"י נקב והרב מהר"ם בן חביב תירץ בדעת הרא"ם ז"ל שהוא מפרש דקאי אריש דינא שכתב ניקב נקב מפולש פסול ואם אינו מפולש כאיסר פסול ולזה קאמר שאם נקב יש חסרון כל שהו פסול אפי' באינו מפולש ואינו כאיסר וכו' עיי"ש הן אמת שיכולים אנו להעמיס כן בדברי רבינו אמנם הרואה דברי הרא"ם במקומם לבבו יבין דאין לנו הכרח עצמי להבין דברי רבינו כן ואדרבא מדבריו בפירוש המשנה מוכח דהדברים כפשטן שכתב וז"ל ואינו רוצה

בנקלף שתהא נקלפת הירוקה עד שיראה הלבן כי זה נכלל באמרו חסר כל שהוא וכו' עד ואמר חסר כל שהוא פסול וכו' ע"כ. הרי דבנקלף עד שיראה הלבן חסר כל שהוא קרי ליה ופסול אפילו בלא נקב כלל דהא א"א להיות נחסר אם תחילה לא יקלף כל שהו בחוש המציאות.

עלתה חזזית וכו'. דף ל"ה וכתב מרן וז"ל מעולם הוקשה לי בין בגמרא בין בפוסקים השתא שנים פסול שלש מבעיא ולא מצאתי לשום מחבר בזה דבר וצ"ע ע"כ. עיין להרב בן חביב ז"ל והרב משנה למלך הביא איזה מקומות שתירצו התוספות והזכיר כמה וכמה משניות ובריתות ולשונות הש"ס שאין להם תירוץ לקושיא זו כי אם לומר דברה תורה כלשון בני אדם ובנתיב זה דרכו חז"ל גם כן.

ואם על דדו וכו'. לשון דד בדברי רבינו מסופק דאם הוא מה שאנו קורים פטמא וכמשמעות מ"ש שהוא הראש הקטן ששושנתו בו איך יתכן ששם ילקה בחזזית הרי עץ בעלמא הוא. וגם אין לומר דהיינו המקום שמתחיל להשפע דאין זה במשמעות דבריו כלל אלא נראה דר"ל העוקץ שבראשו הפטמא שמראהו כגוון האתרוג ממש ושם יתכן החזזית וכן נראה שהבין הרא"ם ז"ל וכ"כ מהר"ם בן חביב עיי"ש.

הלכה ח

התיום והבוסר דף ל"ו. ונראה דר"ל שלוקח בידיו התיום דהיינו שניהם יחד דכיון שזו היא ברייתו פרי אחד מקרי ולא שנים וכ"נ להדיא מדברי הלבוש סי' תרמ"ח אבל אם הפרידו ולקח אחד מהם או אפילו שניהם בבת אחת נראה ודאי דלא יצא אם משום דאזדא לה ברייתו ומקרו שנים א"נ חצי אתרוג ואי משום דא"א בעולם להפרידם שלא יעקור אחד מחבירו ומקרי חסר כל שהו דא"א לצמצם ובזה יתורצו הספיקות של מהר"ם בן חביב ז"ל עיין עליו. ולמה שהשמיט רבינו דין אתרוג העשוי ככדור דאולי שסמך על מ"ש עשהו כמין בריה אחרת וכ"כ הרב המגיד ז"ל נראה לענ"ד תירוץ נכון דהגם דהתם הוי ע"י אדם והכא כולו בידי שמים מ"מ אין הדבר תלוי כי אם בדרך ברייתו שהרי כשעשהו דפים דפים אף שנעשה כן ע"י אדם הוא כשר מפני שנקרא ברייתו וכיון שתלוי בזה העגול ככדור נמי אינו ברייתו וק"ל.

הלכה ט

כל אלו וכו'. דף ל"ו וכתב הרב המגיד ז"ל שהפסולין שהם מפני שאין מינן וכן מפני שהם חסרי השיעור כולן פסולין בשני כראשון ע"כ. ומרן ז"ל הקשה עליו דשאינן מינן דבר פשוט הוא אבל כשהם חסרי השיעור צריך לי תלמוד מנין לו ע"כ. ונראה בעד הרה"מ ז"ל משום דחסרי השיעור הם פסולין וגרועים מעיקרן שלא היה להם שעת הכושר ודו"ק.

הלכה י

ואין נותנים אותו לקטן. דף מ"ו וכתב מרן בשם הר"ן ז"ל דבקטן שלא הגיע לעונת הפעוטות עסקינן וכו' ודבר פשוט הוא ותמיהני שלא הזכירוהו הפוסקים ע"כ. הן אמת דבהלכות אלו סתם רבינו אמנם בפ' כ"ט דהלכות מכירה ביאר ז"ל שיש חילוק זה ועיין להרב המגיד ז"ל שם שלדעת רבינו הקטן קונה המתנה דבר תורה וכו' וא"כ צ"ל דתמיהת מרן ז"ל לא קיימא על רבינו כי אם לאותם הפוסקים שלא הביאוהו וק"ל.

הלכה יא

שותפים שקנו. כתב הרב המגיד ז"ל ע"ד הרשב"א דאפשר שעל דעת זה סמכו בהרבה מקומות שלוקחים לולב אחד וכל הקהל יוצאים בו וכו' ע"כ. וכ"כ רש"י בב"ב דף קל"ז.

הלכה יב

ערב יו"ט הראשון וכו'. שם דף נ'. ועיין להשיירי כנסת הגדולה בלשונות רבינו מ"ש בזה וכן משמע גם כן ממ"ש פ"ג דחגיגה גבי בימה שהיו עושים למלך במוצאי יו"ט הראשון של חג הסוכות בשנה שמינית ומ"ש ז"ל שבפירוש המשנה לרבינו לא משמע כן וכו' עיי"ש שנראין הדברים שקולים ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר ועיין עוד בזה להפר"ח בלשונות רבינו בסוף הלכות חגיגה.

הלכה יג

לנגן ביד. נוסח אחר לנגן בו.